

SZAKDOLGOZAT

Hallgató neve: Medina Englberger Tulaszi

Kaposvár, 2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

Neveléstudományi Intézet

Óvodapedagógia alapképzési szak

A Krisna-tudatú és az állami fenntartású óvodák összehasonlítása

Belső konzulens:

Dr. Bencéné Fekete Andrea Anikó

egyetemi docens

**Belső konzulens
intézete/tanszéke:**

Neveléstudományi Intézet

Gyermeknevelési Tanszék

Készítette:

Medina Englberger Tulaszi

Kaposvár

2024

Tartalom

Tartalom	0
1. Bevezetés.....	1
2. A nevelésről általánosságban	2
2.1 A nevelés fő területei	3
2.1.2 Erkölcsi nevelés	6
2.1.3 Környezeti nevelés	8
2.1.4 Vallási nevelés	10
3. A gyermekek lelki és testi fejlődését befolyásoló tényezők	13
3.1 Család szerepe a nevelésben.....	15
3.2 Óvoda szerepe a nevelésben	17
3.3 A környezet szerepe a nevelésben	18
4. Óvodai vallásos nevelés	19
5. A Krisna-tudatú óvoda bemutatása	20
6. Hagyományos védikus nevelés kisgyermekkorban	22
6.1 Az Óvodai nevelés országos alapprogram és a Krisna tudatú nevelési program összehasonlítása	23
6.1.2 Alkalmazott módszereink	26
6.1.3 Krisna- tudatos project az óvodában	29
7. Krisna-tudat a kis korban (a kisgyermekkor jelentősége).....	31
8. Saját tapasztalataim.....	33
9. Összegzés	34
Felhasznált irodalom	36
Mellékletek.....	38

1. Bevezetés

A dolgozatomban azt mutatom be, hogy ebben a modern világban, hogyan lehet vallásos nevelést adni a gyermekeknek. A Srí Prahláda Gimnázium, Általános Iskola és Óvoda működéséről fogok írni, amelyben Isten-tudatos nevelést kapnak a gyermekek. A gyermekek, a szülők és a pedagógusok is ilyen módon élik az életüket, így a gyermekek nem csak elméleti szinten kapják ezt az oktatást, hanem gyakorlatban is. Egy olyan nevelésben van részük, amely teljesen átszövi a mindennapjaikat és megegyezik az otthon kapott értékekkel.

A mai világban nem sok érték és morál maradt már meg sajnos, de ebben a fajta nevelésben pont az a cél, hogy a gyermekek kapjanak egy erős alapot ahhoz, hogy emberi értékekkel és Isten-tudattal teli életet éljenek, és ne csak az anyagi dolgok hajszolása legyen a céljuk. És ha ezt minél korábban kezdjük tanítani nekik, annál jobban megalapozódik ez a fajta felfogás. Mivel számunkra nagyon fontos dolog az életben Istent az életünk részévé tenni, ezért van nagy szerepe ennek az oktatásnak, és ezt már jó kis korban elkezdni. Ha a gyermek Istennel a középpontban nő fel, akkor nagy az esélye annak, hogy átveszi és tovább viszi ezt a fajta szellemet az élete további részébe.

Nagy hangsúlyt fektetünk a környezet védelmére is, hogy ilyen szellemben nevelkedve, vigyázzanak a gyermekek a környezetükre. Ez csak egy a sok terület közül. Mindegyik területet bemutatok, hogy milyen elméleti háttérrel, milyen eszközökkel alkalmazzuk ezeket az óvodában.

A dolgozatom első része az általános nevelésről, nevelés tartományairól szól. Három nagy tartományt kifejtek, amelyek kapcsolódnak közvetlenül a Krisna-tudatú neveléshez. Majd arról is szó lesz, hogy milyen tényezők befolyásolják a gyermekek fejlődését.

A második részében pedig a Krisna-tudatú óvodát összehasonlítom az állami fenntartású óvodákkal. Az Országos Nevelési Alapprogramot is összehasonlítom az óvoda pedagógiai programjával. Majd bemutatásra kerül, hogy milyen módon tanítjuk a gyermekeket egy ilyen vallásos óvodában a Krisna-tudatra, mind a gyakorlati, mind az elméleti téren.

Célja, hogy betekintést nyújtsak egy másik fajta szemléletű, életmódú, felfogású óvoda működésébe és esetleg újdonságokkal szolgáljak az olvasó részére, olyan információkkal, melyekről még eddig nem volt tudomása.

2. A nevelésről általánosságban

A nevelés fogalma nagyon szerteágazó. Sokféle magyarázata lehet, különböző korokban, különböző személyek máshogy fogalmazták meg ezt a jelenséget. Mivel ez egy nagyon tág téma és sok szempontból lehet megvizsgálni, így nehezen fogalmazható meg, de van egy nagyon általános megfogalmazás, ami így hangzik: „A nevelés az a tevékenység, mellyel valakik úgy kívánnak hatni másokra, hogy azok optimálisan fejlődjenek, megerősödjenek abban, amit nevelőik kívánatosnak tartanak, és maradandóan változzanak meg mindabban, ami nevelőik szerint nem kívánatos.” (Zrinszky, 2002, 14).

Szóval a nevelést egyszerre a megőrzés és a folytonosság, valamint az előbbre jutás is jellemzi. Ezért is megosztóak a nevelélméletek, mert a kérdés fennáll, hogy az ember mire fókuszál, a megtartásra, vagy a változtatásra.

Ez nem a teljes meghatározás, mivel még nagyon sok kérdést hagy megválaszolatlanul maga után a neveléssel kapcsolatban. Nagyon sok aspektusa van (Zrinszky, 2002).

Egy másik megközelítése, hogy a nevelés céltudatos, emberre irányuló tervszerű hatások összessége, szervezett személyiségformálás. Célja mindig egy embereszmény, az eszményeket csak meg lehet közelíteni, és ezek elvekben vannak megfogalmazva. A nevelés tehát az egész személyiségre irányuló folyamat, amely során a pozitív jellem kialakítása a cél (Oláh, In Dombi, 2004).

Számos célja és feladata van a nevelésnek, ezek nagyon eltérőek lehetnek, attól függően, hogy milyen az adott személy vagy közösség értékelmélete, világnézete. Láthatjuk a történelemben is, hogy minden korban más volt a nevelés célja. A célt meghatározhatja az ország, a közösség, a család és bizonyos helyzetek. A cél az az egész folyamatra utal, a feladatok pedig a közben elvégzendő részletekre. A célnak mindig ott kell lenni a szemünk előtt és nem szabad elvesznünk a feladatokban, részletekben, de a nevelés feladatai is nagyon fontosak, mivel azokat a tennivalókat foglalják magukba, melyek könnyebbé teszik a cél elérését (Szenczi, 2004).

A nevelési feladatok kiterjednek mind a gyermekek testi és lelki szükségleteire.

Több színtere van a nevelésnek. A legszűkebb a család maga, aztán az intézmények, mint óvoda, iskola, majd az egyház, amelybe a gyermek családja tartozik, majd az egész állam és nem utolsósorban az élet. Az egész életünk során tanítva, nevelve vagyunk különböző szituációk által (Bicsák, 2011).

Különböző személyek sok fajta megközelítésből, máshogy fogalmazták meg a nevelés definícióját. Fináczy Ernő szerint a nevelés a kis gyermek tökéletesítése, a természet adta képességeinek a fejlesztése, a társas közösség hatása által. Mindemellett ez egy általános és tervszerű tevékenység (Fináczy, 1937).

Gáspár László azt mondja a nevelésről, hogy az egy olyan fajta fejlesztés, ami a társadalmilag elvárt képességeket erősíti meg a gyermekekben (idézi: Szenczi, 2004).

Kiss Árpád úgy fogalmazza meg, hogy ez egy út kialakítása az emberré váláshoz, amelyben nagyon sok új lehetőség nyílik meg a számára, melyben kibontakoztathatja erkölcsi, értelmi, testi képességeit. Ehhez kap segítséget a nevelés folyamán (idézi: Szenczi, 2004).

A nevelést nagyban befolyásolja a közösség, és ez egy olyan tevékenység, amely hosszabb ideig tart, tervszerű, céltudatos és a gyermek fejlődését elősegíti (Imre, 1937).

Brezinka megfogalmazása szerint a nevelés olyan cselekvések sorozata, amelyben az ember szeretne hatni mások lelki diszpozícióira, javítani azokon, az értékeseket megtartani és a rosszak létrejöttét pedig megakadályozni. (Brezinka, 1978).

Az utolsó megfogalmazás Karácsony Sándoré, aki csak annyit mond róla, hogy a nevelés színtere csak annyi, hogy a növekedést segítjük (idézi: Szenczi, 2004).

Láthatjuk, hogy milyen sokféleképpen meg lehet közelíteni ezt a témát, azonban van egy közös bennük, ami pedig nem más, minthogy a nevelés azokat a hatásokat jelenti, melyek tervezetten, koordináltan érik a gyermeket. Összefoglalva a nevelés a gyermekek fejlődésének, növekedésének segítése. Később lesz szó róla, hogy ezeket a hatásokat hogyan lehet megfelelően irányítani, úgy, hogy a gyermek számára a legjobb legyen.

A nevelést különféle tartományokra bontották, hogy könnyebb legyen be kategorizálni a sok fajtáját. Most ezeket a tartományokat nézzük meg a következő fejezetekben.

2.1 A nevelés fő területei

A nevelést nagyon sok területre lehet osztani és nem egyszerű ez a felosztás. Mivel ezek mindig változhatnak, a társadalom vagy a tudomány más területeket tehet hangsúlyossá különböző időkben. Emiatt a területek száma nem egy zárt szám. Egy másik oka is van annak, hogy bonyolult területekre osztani a nevelést, ami pedig nem más, mint a „besorolási” nehézség. Mindig megbizonyosodtak róla a szerzők, hogy ezek mind kapcsolatban állnak egymással, szóval nehéz

lenne elszakítani őket egymástól és megnevezni őket. Ezt mégis megpróbálták csoportosítani és így kialakultak a nevelési tartományok, melyeknek a határai még így is elég tágak (Zrinszky, 2002).

Most röviden ismertetem ezeket a tartományokat, és utána részletesen kifejtem azokat, amelyek fontosak lesznek később a dolgozatom témájában.

- Világnézeti nevelés: A világ egészére, az ember lényegére és életfeladataira vonatkozó nézetrendszer és szemléletmód tervszerű alakítása, befolyásolása. Különbség van a nevelés egészének a világnézete között és a szoros értelemben vett tematizált világnézet között. Az első csíra formában már a kisgyermeknél is jelen van, amikor az első információkat kapja az őt körülvevő világról. Ez még nem világnézet, hanem világkép. A kettő között az a különbség, hogy a világnézet az értékekre vonatkozik, a világkép pedig jelenségekre (Zrinszky, 2002).
- Erkölcsi nevelés: Ez nagy szerepet kap mind a családi, mind az intézményes nevelésben. A „jól nevelt” gyermek illemtudó és erkölcsös, ezért nagyon fontos, hogy megtanulják először is, hogy mit jelentenek ezek a fogalmak és azt magukévá tegyék a mindennapokban. Ha a nevelők véleménye megegyezik arról, hogy mit jelent igazából az erkölcs, akkor ott már csak a módszerek kiválasztása a kérdés, hogy hogyan tudják ezt megtanítani a gyermekeknek (Zrinszky, 2002).
- Esztétikai nevelés: Az esztétikai nevelés legfőképpen a művészeteken keresztül valósul meg, a művészetekben rejlő esztétikum pozitív hatásainak használatát jelenti, amely a személyiség fejlődését elősegíti. A műalkotások megfelelő befogadása és a művészeti ágak gyakorlati, kreatív tevékenységét foglalja még magában ez a nevelési terület (Zrinszky, 2002).
- Értelmi nevelés: Két nagy témaköre van: az egyik az értelemhasználat helyes módja és ehhez segítő módszerek ismerete, valamint az értelem kiműveléséhez szükséges jellemtulajdonságok elsajátítása (Zrinszky, 2002).
- Érzelmi nevelés: A legjobb érzelmi nevelés a közösségi tevékenységekben nyilvánul meg, ezért abban kell segíteni az egyéneket, hogy minél több, pozitív szociális érzelmi ösztönzést kapjon. De vannak egyéni és csoportos élmények is, amelyek nagyban befolyásolják az érzelmeinket (Zrinszky, 2002).
- Környezeti nevelés: Röviden a természethez való közelség, azzal való szoros kapcsolat, és annak védelme a lényege. Fontos célja a környezeti nevelés és a fenntarthatóság elősegítése. (Zrinszky, 2002).

Átszövi mind az intézményes, mind az intézményen kívüli nevelést. Mindkettő nagyon fontos. Ez egy egész életre szóló feladat, amiről mindig kell tanulni, azért, hogy környezetünkért felelősséget vállalóvá váljunk (Szöllősi, in Dombi, 2004).

- Vallási nevelés: Két különböző nagy területe van: az intézményes és egyházi, illetve az egyéni nevelés. A vallásos hit az Istennel való kapcsolatot foglalja magában, így a vallásos nevelés erre a hitre való ráhangolódás művészete (Fodor, in Dombi, 2004).
- Testi nevelés: A testi fejlődés elősegítésének a tanítása, amely nem csak a fizikai, hanem a jellembeli fejlesztést jelenti (Zrinszky, 2002).
- Egészségnevelés: Az egészség az több fizikai egészségnél, magába foglalja a lelki és a szociális szempontokat is. Az egészségnevelés fő feladata a tudatos egészségfenntartó és erősítő viselkedésmódok megtanítása (Zrinszky, 2002).
- Állampolgári nevelés: Nagyon sok irányzata lehet ennek a területnek, nem csak pedagógiai, hanem alapvetően társadalmilag, politikailag. Brezsnýánszky László négy fajtáját sorolja fel ennek a nevelésnek (Zrinszky, 2002).
- Technikai nevelés: Hozzájárul a személyiség fejlesztéséhez, a technikai tudás átadásával, amely minden korosztálynál szükséges, legfőképpen iskolában technika órákon valósul meg ennek oktatása. A kor technikájának előrehaladása igényli ezt a tudást (Kesztyűsné, in Dombi, 2004).
- Szexuális nevelés: Ez lehet egy tágabb fogalom is, amely magában foglal sajátos kompetenciákat, mint például a fiziológiai, erkölcsi, egészségügyi témákat vagy a családalapítás témakörét, de lehet csak szűken a szexuális aktivitás fogalmát érteni alatta és az ahhoz tartozó ismereteket, szabályokat (Zrinszky, 2002).
- Multikulturális nevelés: Ez abban segít az egyénnek, hogy hogyan tud eligazodni ebben a kulturális pluralizmusban. Megismerteti mind a külföldi mind a belföldi más kultúrákat, megtanítja, hogy mi a saját, mi a közös kultúra fogalma (Zrinszky, 2002).
- Média nevelés: A média nevelés azt jelenti, hogy a veszélyekre felhívjuk a gyermekek figyelmét és ismertetjük velük annak negatív hatásait (Zrinszky, 2002).

Ezek a legnagyobb, megnevezett területei a nevelésnek, de számtalan lehet még, melyeket nem neveztek meg, vagy csak valamilyen okból nem soroltam fel. Nagyon szerteágazó a nevelés, a területeket nem lehet teljesen külön bontani, sokak közülük fedik egymást, kapcsolatban vannak egymással. Néhányról külön szeretnék beszélni részletesebben, mert azok a tartományok kapcsolódnak közvetlenül a dolgozatom témájához. Ezek nem mások, mint az erkölcsi, a vallásos és a környezeti nevelés. Mivel ez egy vallásos óvoda és egy öko-

farmon helyezkedik el, így ezek a legrelevánsabbak a nevelés tartományai közül a témám feldolgozásában.

2.1.2 Erkölcsi nevelés

Az embert erkölcsi értéke szerint ítélik meg, ezért van kiemelt szerepe az erkölcsi nevelésnek. Erkölcsi nevelés nem létezik erkölcsi értékek nélkül, tehát szükséges hozzá ismerni a jót, tudni, hogy mit jelent a helyes cselekvés, amit az erkölcsstan ír le. Valamint nem elég csak ismerni a helyes viselkedést, de akarni is kell és akaratunkat fegyelmezni kell (Weszely, In Kovátsné, 2001).

Mind a pedagógusok, mind a szülők közös célja, hogy az általános emberi értékeket közvetítsék a gyermekek felé. Ezek azok az értékek, melyek egy közös emberi értékrendszer alapján minden ember számára értéknek számít, valamint tudja használni élete során, a magatartását a megfelelő módon irányítja, jó hatással van a viselkedésére. Erkölcsi értékekből számtalan lehet, ilyenek például a szeretet, tisztelet, megbocsátás, igazmondás, megbecsülés, elfogadás. Ezek az emberi normák szerinti viselkedés összetevői, melyekből, ha minél többel rendelkezünk, annál jobb személyé tudunk válni és ezt igényli tőlünk a társadalom, mert ezek hiányában nehéz megfelelő kapcsolatokat kialakítani (Körmöci, 2007).

Az ember csak akkor válik igazán emberré, ha elsajátítja a társadalmi értékeket, normákat. Ezért kell már átadni őket gyermekkorban, hogy megjelenjen a gyermekek életében is minél korábban, hogy megismerjék, alkalmazzák és beépítsék az életükbe. Ezek az általános társadalmi normák olyan elvek, szabályok, szokások, melyeket minden embernek ismernie és használnia kell a hétköznapok során. Ezért nevezzük őket általánosnak, mert mindenkire vonatkozik (Perlai, 2014).

Különbéle aspektusai vannak annak, hogyan lehet az erkölcsiségre nevelni vagy értékrendszert kialakítani a gyermekekben. Arisztotelész szerint az erényesség kialakításához szükséges a természet, a szokás és a belátás. Így a nevelőnek az a feladata, hogy megtalálja az egyensúlyt a gyermek természete, a szoktatás módja és az erkölcsi elvek tanítása között. Azt is kimondja, hogy a jellem a tevékenységben fejlődik ki. Erényre akkor tudunk szert tenni, ha előbb a megfelelő tevékenységeket végezzük. Ezért nem mindegy, hogy kis korban, milyen fajta szokások alakulnak ki, hiszen nagyon nagy szerepe van az életünkben annak, hogy gyerekkorban milyen szokásokat sajátítunk el (Zrinszky, 2002).

A jó szokások kialakítása nagyon jó módja az értékek kialakításának. Rá kell szoktatni a gyermeket az erkölcsös tulajdonságokra, mint engedelmesség, tisztelet, kötelességtudás, pontosság, rend stb. Ezekhez a jó szokások kialakításához elengedhetetlen a következetesség. Ezt minél kisebb korban elkezdni az ember, annál könnyebb és hatékonyabb (Fináczy, In Kovátsné, 2001). Az erkölcsi értékek alkalmazásával egy kiegyensúlyozott, boldog, nyugodt, elégedett életet tud élni az ember. A hála nagyon fontos erkölcsi tulajdonság, mert anélkül nem lehetünk elégedettek. Ezt úgy lehet gyakorolni, hogy minden apró dolognak örülünk az életben és megköszönjük Istennek, hogy részese lehetünk kisebb, nagyobb boldogságnak az életben. Valamint az is elsődleges, hogy a szülőkkel meglegyen ez a harmónia, hogy ők is Istent a középpontban tartva, ugyanezt próbálják átadni a gyermekeknek. A szülők tiszteletére is oktatni kell az óvodában a gyermekeket. Ezeken kívül számos más érték van, de jelenleg ezeket tartottam fontosnak kiemelni (Ilyés, 1990).

Nagyban befolyásolja az értékátadást, hogy a felnőttek rendelkeznek-e ezekkel, mert lehet, hogy elméletben szeretnék átadni, de ők maguk nem rendelkeznek e tulajdonságokkal, és ezáltal nem lesz hiteles a tanítás. Sokkal könnyebb megtanítani úgy valamit, ha már mi magunk is rendelkezünk vele (Körmöci, 2007).

Nagyon fontos a mintaadás. A gyerek végtére azt fogja követni, amit a szülő mutat a viselkedésében, nem pedig azt, amit mond, ami szintén igaz a pedagógusra is. Ezért nagyon fontos a példamutatás, bárhogy, bármennyiszer elmondhatunk nekik valamit, de ha nem annak megfelelően cselekszünk nem fogják teljesen követni azt (Ranschburg, 2014).

Abban az esetben, ha az ember normák nélkül él és így is neveli a gyermekét, az nagy valószínűséggel a személyesség hiányát fogja eredményezni. Ezek nélkül nincsenek megfelelő, jól működő emberi kapcsolatok és így nem tud a pedagógus vagy a szülő megfelelően bánni a gyermekekkel sem, nem beszélve arról, hogy ezeket az értékeket nem is képes átadni hitelesen, ha ő maga nem gyakorolja (Perlai, 2014).

Másik fontos tényező, amit figyelembe kell venni az erkölcsi nevelés során, az a gyermekek sajátos szükségletei, kora, jelenlegi állapota. Mindig figyelembe véve az érdekeiket tanítjuk őket úgy, hogy az számukra befogadható legyen, mivel a túl soknak nincs értelme, mert úgyse tud egy bizonyos mennyiségen felül befogadni, ha épp nincs olyan állapotban vagy korban, amikor ez számára éppen aktuális lenne. Viszont a kisgyerekek nagyon könnyen tanulnak még, és érdeklődőek minden iránt, szóval ezeket a tulajdonságaikat kihasználva a megfelelő módon és mennyiségben nagyon könnyen átadhatunk nekik egy értékrendszert (Körmöci, 2007).

„A gyermeket tisztelettel kell fogadni, szeretetben kell felnevelni és szabadságban kell elengedni” (Körmöci, 2007, 36).

Tehát fontos, hogy elfogadjuk mindig a meglévő tulajdonságait, szokásait és úgy próbáljuk meg ezeket alakítani, hogy ne tegyünk a gyermekben kárt, mert azt kijavítani sokkal nehezebb, és ezáltal meggátolhatjuk vele a további fejlődést. Egyénileg mindig figyelni kell arra, hogy kire, hogyan lehet a legjobb módon hatni (Körmöci, 2007).

Erkölcsei értékek nagymértékben összefüggnek a környezettudatossággal is. Fontos, hogy megismerjük a környezet védelem különböző módjait és ne ártsunk Isten teremtésében. Ehhez tudatosság és jó tulajdonságok kialakítása szükséges. Fontos átadni már kisgyermekkorban ezt a fajta szemléletmódot, és hogy ezt hogyan alkalmazzuk a gyakorlatban.

2.1.3 Környezeti nevelés

A nevelésnek egy másik fontos tárgya a környezet ismerete. Ez magában foglalja a környezet védelmét. A mai világban az emberek nagy mértékben szennyezik a környezetet és pazarló életet élnek. A gyerekek figyelmét fel kell erre hívni, hogy miért fontos a környezet védelme és, hogy ők maguk mit tehetnek érte. Minél korábban jó ezt bennük tudatosítani és egy követhető mintát adni nekik ebben.

Ez az egyik nagy része a környezetismeretnek, emellett pedig a világ és a természet megismerése, a természettudományos módszerekkel szerzett tudás elsajátítása. A gyermekeket már kis korban fel kell világosítani a körülöttük lévő világ bizonyos funkcióiról, ismereteiről a számukra érthető módon (Doba, 2019).

Ismeretek átadására sokféle módszer van, melyek segítségével megismerhetik a környezetet. A három fő aspektus pedig a megfigyelés, a mérés és a kísérletek. Ezek a módszerek segítenek abban, hogy megismerjük a körülöttünk lévő világot. Fontos, hogy ezek mind tapasztalatszerzési folyamatok legyenek, amik lefoglalnak minél több érzéket és mindig a saját életkorhoz alkalmazkodó módszereket tartalmazzanak. Ezeken kívül a gyermekeknél nagyon hatékonyak a természeti séták, kirándulások és didaktikai játékok, melyek szintén segítik a gyermekek környezeti ismereteinek bővülését (Doba, 2019).

„A környezeti nevelési feladatoknak akkor tud színvonalasan megfelelni az óvodapedagógus, ha maga is sokoldalú, gyakorlatias tudással rendelkezik a természetről, a gyerekekről.” (Doba, 2008, 147).

Fontos, hogy az óvodai környezetnevelés élményközpontú legyen, ami séták, foglalkozások, kirándulások során kerül megvalósításra. Emellett pedig mesés, játékos formában lehet a legjobban átadni, amit szeretnénk. Az élő-és az élettelen környezetüket is megismerik, mint az állatok, növények, víz stb (Doba, 2008).

A környezetvédelem különböző módjairól is hallanak, annak a jelentőségéről és gyakorlati alkalmazásáról. Más fajta foglalkozásokhoz is kapcsolódik a környezeti nevelés. Vizuális, anyanyelvi, testi és zenei nevelés során is megjelenik többfajta módon (Doba, 2008).

A környezeti nevelés legfontosabb alanyai a gyermekek, akiket minél kisebb korban meg kell arra tanítani, hogy hogyan vállaljanak felelősséget a környezetükért és azért tegyenek is. Ez egy olyan nevelés, ami nem szűkül le csak a gyerekekre, vagy csak intézményi nevelésre, hanem mindenhol jelen kell lennie. A környezeti nevelés segíti az egyént abban, hogy hogyan értelmezze az ellentmondásosan változó világot, valamint a modern világ kritikus viszonyulásához is segítséget nyújt. Két alapvető pillérre épül, az értelemre és az érzelemre. Mindkettőnek nagy szerepe van a környezeti nevelésben, mivel csak az értelmünkkel látjuk a lényegét, de az érzelmeinket használva sokkal jobban tudjuk szeretni a természetet és így védeni azt (Szöllősi, In Dombi, 2004).

„A természet Istennek a temploma, ahol minden élet az ő alkotó kezét dicséri. Úgy járj a szabadban, mint aki méltó e templom látogatására. Állatot ne kínozz és ok nélkül ne ölj. Ha teheted, tarts vissza ettől másokat is. Szeresd a növényeket. Fákat megrongálni, virágokat letépdesni: kegyetlenség és lelki durvaság jele” (Kovátsné, 2001, 265).

Ebben az idézetben láthatjuk, hogy a környezeti nevelés nagyon összefügg a vallásos és az erkölcsi neveléssel is. Erkölcsi tulajdonságokkal kell rendelkezni ahhoz, hogy az ember tudja szeretni a természetet és vigyázni rá. S így a jövő nemzedékeire is gondolunk, s ezáltal az önzetlenséget gyakoroljuk. A nevelő feladata pedig ezeknek az átadása. Valamint a vallásosság úgy kapcsolódik hozzá, hogy ha látjuk Isten teremtését a természetben, akkor vigyázunk rá, ápoljuk Isten ajándékát (Kovátsné, 2001).

Láthatjuk, hogy ez is egy összetett nevelési terület, mivel fontos benne az érzelem, az értelem. Nem csak egy száraz cselekvés vagy filozófia áll mögötte, hanem ha igazán megértjük, hogy miért csináljuk, milyen értékeket képvisel ez, és hogyan kapcsolódik Istenhez, akkor tudjuk teljes szívvel átadni ezt a fajta tudást a gyermekeknek.

Azonban e tudásnak csak akkor van értelme, ha a gyakorlatban azt meg is valósítjuk. A környezetünk védelméért már óvodában is olyan egyszerű módszereket alkalmazhatunk, mint például a hulladék szelektív gyűjtése, víz pazarlásának elkerülése, kiskert gondozása, minél több

természetes anyagból készült játék használata, újrahasznosítás kézműves foglalkozások keretein belül. Ezek mellett pedig számos más módon ültethetjük el a gyerekekben a környezet iránti szeretetet.

2.1.4 Vallási nevelés

A gyermekek vallásos nevelése egy nagyon nagy területet foglal magában, mert azon kívül, hogy neveljük őket az általános helyes viselkedésre, át akarjuk már adni kisgyermekkorban számukra érthető módon azt a tudást és életmódot is, amellyel az erkölcsöt és a hitet növeljük bennük Isten iránt.

A vallásos nevelés egy olyan nevelés, amely során az Istennel, a mindenhatóval, mindennek a teremtőjével való kapcsolat kialakítását és az Ő tiszteletét szeretnénk megvalósítani. A gyermek helyes Istenképe, Istenhez fűződő kapcsolata behálózza az egész szellemi, társadalmi, családi életét. A vallás egy olyan eszköz, amely segít a mindennapi problémákat megoldani, erőt ad a nehézségekben, segít a lelki erő megőrzésében. Végso soron értelmet ad az életünknek, hiszen egy olyan mély igazságra talál rá benne az ember, melynek segítségével válaszokat kaphat minden olyan kérdésre, ami mindenkit foglalkoztat a mindennapi életben. A valóság jelenségeinek változásaira választ ad és így könnyebb megérteni a körülöttünk lévő világot. Erősíti a belső lelki békét, felnyitja az értelmet, amely által megismerjük, hogy egy belső halhatatlan lélek lakozik mindenkiben. Valamint egy normarendszert is ad a szociális viszonyulásainkhoz is. A vallás misztériumainak és tényének a megismertetése, egzisztenciális rejtélyekbe vezet be a gyermeket és egy magasabb rendű értékrendet, célt nyújt a számára (Fodor, In Dombi, 2004). Minden gyermekkel foglalkozónak hasznos figyelembe venni a spiritualitást, amely nagyban befolyásolja az ember személyes hitét és az kihat a mentális, fizikai, biológiai fejlődésre, valamint a személyiség fejlődésére is. A spiritualitás fontos tényező ebben a világban, ha valaki boldog akar lenni. A spiritualitás befolyásolja az ember érzelmi stabilitását és egészségét is, ezért nagyon fontos a lelki erő, az Istenben vetett hit, mivel ezáltal az ember személyisége egészségesen tud fejlődni és könnyebben átmegy az akadályokon az életben (Kalmár, 2017).

Az ember nagyon sok nehézségnek, veszélynek van kitéve ebben a világban, nagy nehézségekkel küzd sokszor az élete folyamán, de erős lelki és fizikai képességekkel születik. Emiatt fontos, hogy a gyermekeket segítsük ezek kibontakoztatásában, lehetőségek megteremtésével és idő hagyásával. Így kifejlődik eredeti énje, és folytathatja lelki életét is, nem csak az anyagit.

Nagyon nagy előnyére válik a gyermeknek, ha már kis korban ebben fejlődését segítik és nem korlátozzák. Ha a gyermekeket is vallásosan nevelik, az segíti őket, hogyan érhetnek el egy magasabb rendű célt az életben, vagyis Istent. A pedagógus feladata, hogy megmutassa nekik milyen módon lehet ezt a legkönnyebben elérni. Tudást és eszközöket ad a kezükbe ehhez (Kalmár, 2017).

A spirituális, vallási nevelési rendszerben egy olyan szemléletmód van jelen, ami nagyban segíti a jellemfejlődést, vagyis összefügg az erkölcsi neveléssel, ami az embert az egész élete során segíti. Ezért jó, ha a gyermek ezt kis korban már megkapja (Kalmár, 2017).

A vallásos nevelés alapja, hogy az isteni szándéknak megfelelően cselekedjünk és erre tanítsuk a gyermekeket is. Ebben a világban nagyrészt csak az anyagi dolgokkal és az anyagi testtel foglalkoznak az emberek, de lélekkel és a lelki egészségünkkel legalább annyira fontos törődnünk, különben csak az anyagi dolgok hajszolása nem tesz minket teljesen elégedetté (Rudolf, 2001).

Ha foglalkozunk a lelkeséggel is, tápláljuk a lelket is, akkor a gyermek szellemileg is képes megfelelően fejlődni. Így mind szellemileg, mind fizikailag egészséges gyermek tud válni belőle, mivel a kettő összefüggésben áll egymással. A pedagógus feladata egy ilyen vallásos nevelési környezetben a gyermekeknek átadni ezt a szellemiséget és így nevelni őket (Rudolf, 2001).

„A nevelés nemes célja hasonlítható a szobrászatéhoz: kiemelni és megformálni az egyénben a dinamikus és személyes lehetőségeket; emellett felébreszteni a növendékben a szép, a jó és az értékes iránti éhséget. Ez a cél minden nevelésre igaz, de főleg a hitre nevelésre, amely egyben ajándék, jog és felelősség” (Fogassy, 2004, 579).

Ez kifejtve azt jelenti, hogy mindez azért ajándék, mert a gyermek gazdagodik azzal a tudással, szemléletmóddal, amit kap és persze megismerheti Istent, ami egy hatalmas ajándék az ember életében. Minél hamarabb kezd el róla hallani, annál közelebb kerülhet hozzá. Joga van a vallásszabadságra, de a szabadság magában nem ad egy megfelelő szabadságot, csak neveléssel. Felelőssége pedig azért van az embernek, mivel ezt a szabadságot úgy kell használnia, hogy az értékeket figyelembe veszi, értelmesen, emberhez méltóan éli meg. A vallásra nevelés nem csak egy információ átadó folyamat, hanem egy mély kapcsolat kialakítása Istennel, amit belül él meg az ember magában. Ez egy összetett folyamat, és sokkal mélyebb, mint bármiféle anyagi dolog oktatása (Fogassy, 2004).

Persze vannak gyakorlati tevékenységek is, melyeken keresztül ki lehet fejleszteni ezt a fajta kapcsolatot Istennel és mivel ez egy hosszú folyamat, fontos minél hamarabb elkezdni. Lehet például a gyermekekkel lelki témájú beszélgetéseket folytatni. Először saját magukról lehet beszélgetni velük, és utána a pedagógusok átterelik a szót azokra az erkölcsi pontokra, amelyeket szeretnének átadni, fejleszteni bennük, mint például az együttérzés, megbocsátás, igazmondás. Ezekről lehet velük beszélgetni az ő szintjükön. A gyermekekkel megszerettetik a templomba járást, oly módon, hogy megengedik nekik az ottani dolgok kipróbálását, a tárgyak használatát tiltás helyett. Ezáltal nem azt látják, hogy minden nagyon szigorú a templomban, hiszen úgy nem fognak szeretni odajárni, hanem élménydússá válik számukra ez az élmény. Emellett pedig megismertetik velük a különböző vallásos ünnepeket, amelyeket együtt a felnőttekkel ők is megünnepelnek (Sz.n., 2000).

Különböző történeteket is lehet mesélni nekik a szentírásokból. A szentek megismerése is az óvodai vallásos nevelés témája. Izgalmas játékokon, drámajátékok formájában lehet tanulni róluk, információkat szerezni, amin keresztül könnyebben megértik a gyermekek (Sz.n., 2007).

A célja ennek a fajta vallásos nevelésnek, hogy a gyermekeknek legyen egy olyan Isten-képük, aki szeretetteljes és bizalommal fordulhatnak hozzá, és segítségük, támaszuk az egész hátralevő életükben (Sz.n., 2000).

A lélek érzi, hogy Isten nem csak egy büntető személy, hanem valaki, aki gondoskodik rólunk, szeret minket. Így az ember megtalálja benne az élet értelmét, és így sokkal könnyebb Őt szeretni. Mindennek köszönhetően pedig majd felébred a vágy Isten elérésére (Szenczi, 2004).

A személyiség fejlesztés azt jelenti, hogy az Isten által adott tehetségek, képességek találkoznak a pedagógusi tanításokkal, és a kettő kombinációjával tud az ember legjobban fejlődni, kibontakoztatni. Ha mindkettő működik, akkor nagyon gyorsan el tudja érni a célját, amikor van egy jó segítség mellette és ő maga is törekszik a tőle telhető legjobbra (Szenczi, 2004).

Az értékek átadásának fontos szerepe van a vallásos nevelésben. „Az értékek függetlenek az egyes személyektől és időktől, és önmagukban érvényesek. Így helytálló az a tétel: az értékek érvényességgel rendelkeznek szubjektív értékelés nélkül is. A vallási érték kétségbevonhatatlanul a döntő érték a személy számára” (Henz, in Zrinszky, 97).

Ebből kiderül, hogy nem minden érték egyenrangú. A vallási és etikai az elsőrangú, amelyek minden helyzetben, időben, és mindenki számára jelentőségteljesek. Ezek után jönnek csak a szociális, gazdasági és biológiai értékek. Ezeknek az értékeknek az átadása az egyik generációról a másikra a nevelés által megy végbe. Ez a folyamat nagyon sokáig problémamentesen

történt, de főleg a 20. században különböző értékrendszerek alakultak ki, és így egymással versengve nehezzé vált az értéknevelés (Zrinszky, 2002).

Eddig bemutatam a nevelés azon tartományait, melyek szorosan kötődnek a dolgozatom témájához. Láthatjuk, hogy jelentősen fedik egymást, az értékközvetítés mindegyiknél nagyon fontos és vannak még további azonos pontok a három területben. E három nevelés nagyon jelen van egy vallásos fókuszú óvodában, ami majd később is említésre kerül.

A következőkben arról lesz szó, hogy mik is azok a dolgok a gyermekek életében, melyek nagyon meghatározóak kis korban és ezek hogyan befolyásolják a fejlődésüket. Ezeket azért is fontos megismerni, hogy tudatában legyünk annak, hogy mik azok a jó és a rossz hatások, melyek érhetik őket, hiszen csak akkor lehet megfelelő nevelést folytatni, ha ezek a külső és belső hatások, személyek a gyermek életében a jó irányba terelik a fejlődést.

3. A gyermekek lelki és testi fejlődését befolyásoló tényezők

A gyermeket befolyásoló tényezőket sokféle szempont alapján lehet csoportosítani. Az egyik ilyen csoportosítás: a belső és a külső tényezők. A belső az öröklött tulajdonságokat, alkati sajátosságokat jelenti, a külső pedig a környezetben végbemenő tanulási folyamatot. Mindkettő nagyon erősen hatást gyakorol a gyermekre. A belsők olyan adottságok, melyeken sokkal nehezebben, kevésbé lehet változtatni, a külső ráhatásokon sokkal könnyebb. Ezek jelentik mind a tágabb társadalmi, kulturális közeget, mind pedig azt a személyi közeget, ami a mindennapok során körülveszi a gyermeket. A kettő összefügg olyan módon, hogy a velünk született temperamentumot a környezetünk felerősítheti vagy pedig a háttérbe szoríthatja. Ha a környezetben lévők elfogadják olyannak, amilyen, akkor ő ki tudja bontakoztatni a saját tulajdonságait, gondolatait, de ha egy nem elfogadó környezetben él, akkor át kell állnia a környezetéből jövő viselkedésformára, gondolkodásmódra (Margatics, 2009).

A szeretet hatalma is nagyon befolyásoló tényező a gyermekek fejlődésében. Ha a gyermek sok szeretetet kap, szeretetteljes légkörben nevelkedik, akkor sokkal jobban tud fejlődni és önmagát kibontakoztatni. Viszont ha valaki nem ilyen szeretetben nő fel, akkor az nagyban megakadályozhatja a fejlődésben, vagy akár visszaveti. Ha sok törődéssel és szeretettel bánunk velük, akkor ők csodára képesek. A szeretetet úgy fejezhetjük ki, ha megismerjük azt a személyt, tiszteljük, törődünk vele, felelősséget vállalunk érte. Ezek mind a gyakorlati megmutatkozásai a szeretetnek (Körmöci, 2018).

Úgy, ahogy a szeretet megléte vagy hiánya is nagyban befolyásolja őket, egy másik nagy szükségletük a védelem és a biztonság igénye, amit csak akkor kaphat meg, ha van egy állandóság körülötte és egy személy, akihez kötődhet. Ez nagyban befolyásolja fejlődését. Ha ezt megkapja nagyon szépen tud fejlődni, de ennek hiánya is meglehetősen észrevehető negatív jeleket mutat (Körmöci, 2018).

A biztonságérzetnek több összetevője van. Fontos, hogy a környezetében lévő személyek elsősorban szeressék őt, kiszámíthatóak legyenek, adjanak neki fizikai és mentális védelmet, valamint az elfogadás is nagyon jelentős egy gyermek biztonságérzetében. A szokások és a napirend állandósága is nagyon jelentős (Körmöci, 2018).

A szokások azért vannak olyan nagy hatással a gyermekekre, mivel azokat nagyon könnyen, egy idő után automatikusan végzik, és ezek elkísérhetik őket egész életükbe, főleg azok a szokások, melyeket kiskorukban sajátítottak el. Az óvónő szerepe hatalmas ebben, jó példát kell adni vele, hogy ő maga is kövesse ezeket a jó szokásokat. Ezek nagy lelki egyensúlyt, biztonságot adnak a gyermekeknek. A szokásoknak olyannak kell lennie, ami minden gyermek számára érthető, betartható. Figyelembe kell venni a gyermekek sajátosságait, és persze összhangban legyenek a társadalmi normákkal (Perlai, 2014).

A gyermek nem születik a szülők erkölcsének, szokásainak a használatával. Ezeket mind megismeri a születésétől kezdve a környezetétől, és nem feltétlenül csak egymással egyező értékekkel, szokásokkal, viselkedésmódokkal találkozik, de ezek a hatások a környezetében mind mintát adnak neki ahhoz, hogy felismerje a jó és a rossz közötti különbséget. Azonban ehhez a felismeréshez kettő dolog szükséges. Az egyik, hogy lásson egy jó mintát, ami példaként hat rá és ez majd segít neki a jó döntés hozatalában. A másik nagyon fontos a döntéseknél, hogy csak akkor tudja eldönteni, hogy mi a jó és a rossz, hogy ha tevékenységei végzése közben visszajelzéseket, megerősítést kap. Ez a másik elengedhetetlen dolog a jó döntéshozatalban (Perlai, 2014).

A jó és a rossz közötti különbséget csak akkor fogja meglátni, ha egyfajta értékrendszert alakítanak ki nála, ami azt jelenti, hogy jellembeli formálás történik. A szülők és a pedagógus nagy felelőssége ez, hogy alakítsák folyamatosan ezeket az értékeket a gyermekben sok tanítással és megfelelő gondoskodással, figyelemmel, türelemmel, jó példaadással. Magától nem fognak kialakulni (Perlai, 2014).

A következőkben részletesen lesz szó a három nagy gyermekekre hatást gyakorló csoportról.

3.1 Család szerepe a nevelésben

Sok szempontból meg lehet vizsgálni a szülő-gyermek kapcsolatot, mivel a családi háttérnek van az elsődleges hatása a gyermekre.

Hatalmas szerepe van a jó, erős családi háttérnek a gyermek szociális közegbe való beilleszkedésében. Ha a gyermek tudja, hogy a szülei időben jönnek érte, vagy a szülőknek jó kapcsolata van az óvodapedagógusokkal, az megnyugtató biztonságot ad a gyermek számára. Így egy nagyon fontos lépést, az óvodába való beilleszkedést, könnyebben, zökkenőmentesebben tudja megtenni, ha bízik a szüleiben (Körmöci, 2018).

Egy nagyon fontos tényező a mintaadás. Elsősorban a minta van nagy hatással a gyermekre, és ráadásul az, amit otthon kap, mivel a szülők azok, akiket először tekint példaképének. Emiatt óriási felelősség, hogy jó példát állítsanak a gyermek számára, mert szinte elkerülhetetlen, hogy ők lesznek az elsők, akiket utánozni fog. Az otthoni kapcsolatteremtés módja, szüksége nagyon fontos. Ha az elveszik, akkor egyből megsemmisül minden igénye a gyermeknek az otthoni szokások kialakítására és ezáltal nem tud majd rendesen szocializálódni nagyobb közösségben sem, vagy legalábbis sokkal nehezebben (Perlai, 2014).

Egy másik szempont, hogy pontosan a szülői nevelés melyik része, hogyan befolyásolja a gyermeket. Ennek lehet tudatos, tudattalan, külső, belső okai. Bruno Bettelheim szerint nagyon nagy mértékben az határozza meg, hogy milyen emberré válik a gyermek, hogy milyen nevelést kap a szüleitől és milyen kapcsolata van velük. Szerinte a szülői viselkedésminta több dologtól függ. Az egyik ilyen befolyásoló tényező az, amit a szülő gyerekként tapasztalt. Meghatározó, hogy neki milyen volt a gyerekkora, kapcsolata a szüleivel és ez valószínű, hogy többé-kevésbé jellemzeni fogja az ő szülői viselkedését is. A másik tényező, hogy milyen a házastársi kapcsolatuk van a szülőknek egymással. Egy jól működő házasságban sokkal valószínűbb, hogy türelemmel szeretettel foglalkoznak a gyermekkel, ha viszont folyamatosan csak veszekednek, az biztosan kihat a hangulatukra a gyermekkel kapcsolatban is. Az se egy utolsó kérdés, hogy hogyan született meg a gyermek (Margatics, 2009).

A gyermeket ért ráhatások, benyomások, példák lehetnek kétféleképpen, az egyik tudatos, a másik spontán. A gyermek nagyon könnyen átveszi azokat a szokásokat, értékeket a szülőktől, melyeket ők lehet, hogy nem is szeretnének átadni, csak benne van a mindennapi rutinjukban, így észre se veszik, de mégis nagy hatással van a gyermekre. Erre nagyon oda kell figyelni, mert ezek lehetnek nem túl kedvező dolgok is. A másik természetesen az, amikor szándékosan szeretné a szülő, hogy a gyermeke megtanuljon, elsajátítson valamit. Ilyenkor tudatos erőfeszítést

tesz annak átadására. Ezek alakítják nagyban a jövőjét, hogyan fog gondolkozni az életről, hogyan fog cselekedni, milyen lesz a szociális élete stb. Ezek már kis korban meg kell, hogy alapozódjanak (Bagdy, 2004).

A nevelési stílus, módszer egy másik meghatározó a szülők nevelésében. Különböző fajta nevelési stílusok vannak. Vannak azok, amelyek általánosan jónak tekinthetők, ami a biztonságban lévő, természetes korlátokat szabó, szépen elmagyarázó, türelmes nevelés. Amelyeket mindenkinek kerülnie kellene, mint például a mindent tiltó, túlféltő, vagy a mindent megengedő fajta nevelés. A gyermeket nagyon nagy mértékben befolyásolja, hogy ezek közül melyik nevelési módszert alkalmazzák a szülők. A szeretetteli légkör csodákra képes, ha megértjük és biztonságot adunk a gyermekünknek, akkor ők nagyon szépen fognak tudni fejlődni maguktól. Persze kell korlátokat is szabni, de azokat szép beszéddel érthetően el kell magyarázni. Olyan fajta módszerekről is beszélünk, amelyek csak bizonyos gyermekeknél működnek és másoknál nem. Ez természetes, személyfüggő lehet. Mindenki egyedi. Ezt a szülőnek kell kipróbálnia, hogy mi az, ami működik és mi az ami nem, kísérletezni kell minél többféle módszerrel (Bagdy, 2004).

A szülő- gyermek kapcsolat alapvetően nagyon szoros ideális esetben és elég szorossá válik addigra, amire óvodába kerül a gyermek. Amikor elkezd járni, akkor természetes módon veszít ebből az intenzív szülő- gyermek kapcsolatból, ami nem probléma, de ugyanúgy ott kell lennie a szülői erős háttérnek, még pedig olyan módon, hogy a szülő sok időt és energiát fordít ugyanúgy a gyermekekre, amikor együtt vannak. Ez kevesebb lesz, de minőséginek kell lennie és így fent maradhat az a fajta erős kapcsolat, amit addig építettek ki, amíg csak a szülők voltak a gyermeknek, és a gyermeknek még természetesen ugyanúgy szüksége van a szüleire (Margatics, 2009).

A szülőknél és a pedagógusoknál nagyon törekedniük kell arra, hogy a gyermekek kezdeményezéseit meghallgassák és elismerjék, mert ha nem tartják fontosnak azokat, az visszafordíthatatlan, nem kedvező eredményeket érhet el a gyermeknél, mint például elveszik belőle a kreativitás, vagy csak egyszerűen rossz érzést kelt a gyermekben, és mély benyomást a személyről, aki nem értékeli az ő gondolatait, véleményét (Kalmár, 2017).

Ha nincs meg az erős szeretetteljes családi háttér, akkor sérülhet a világba és persze a családjába vetett bizalma. Nem lesz egy erős magabiztossága, és nem tud teljesen kibontakozni. Így nehezen fogja megtalálni a helyét az életben. A társadalom is hat a gyermekekre, hogy mennyire fogadják el, de persze a családra is hatnak a társadalmi viszonyok (Karikó, 2018).

Láthattuk a jelentőségét egy jól működő, megfelelő, szoros családi közegnek a gyermek fejlődésében. Az óvodai közeg szempontjából is megvizsgáljuk a gyermek fejlődését.

3.2 Óvoda szerepe a nevelésben

Az óvodának nagyon fontos szerepe van a gyermek fejlődésében. Az első az a gyermekek szocializációjában való szerepe. Ez az első szocializációs színtér, amelyben a gyermek megismer új személyeket a családon kívül és velük hosszabb időt eltölt. Akkor tud legkönnyebben megszokni, ha a vele foglalkozó felnőtt szeretetét érzi és ami még nagyon fontos neki, hogy tudja, hogy mi mi után fog következni, más szóval van egy fix napirend az óvodában és így kiszámítható a számára a történések sorrendje. A szocializációjában még az is egy meghatározó tényező, hogy érzi, hogy tartozik valahova és akkor egyre jobban kialakul a társas igénye, kapcsolatai. Persze ez a játék közben nagyon könnyen, gyorsan történik. Szóval a játéknak az óvodában több szerepe van, tanulás is történik közben, de a gyermek szociálisan is érettebbé válik ha társaságban játszik és erre a legjobb színtér az óvoda. Ha esetleg ez nem megy maguktól, akkor az óvodapedagógus szerepe is meghatározó lehet a társas kapcsolatok kialakításában. Ezekre nagyon tapintatosan oda kell figyelnie és segíteni benne a gyermekeket saját igényeiknek megfelelően. Ehhez a gyermeknek joga van, mivel a társas kapcsolatok kialakítása biztosítja a fejlődését (Körmöci, 2018).

Az óvoda másik nagyon jelentős szerepe a gyermek minden oldalú fejlődésének elősegítése. A gyermek minden téren fejlődik az óvodában. Fontos, hogy élményekhez jusson, és ezáltal mind értelmileg, érzelmileg és képességileg is fejlődjön. Az óvodában biztosítani kell a gyermek aktivitását. Olyan feladatokat, játékokat kell kitalálni, amelyekben aktívan részt vesz, kreatív tud lenni. Ezáltal megtapasztal, megél bizonyos tevékenységeket és így nagyobb élményt jelent a számára. Az aktivitás elengedhetetlen a fejlődéséhez és a képességek kialakulásához, melyben az óvónőnek mindig kezdeményező szerepe van és meg kell teremtenie ehhez minden szükséges eszközt és körülményt (Körmöci, 2018).

Az óvoda légköre is nagyban meghatározó a gyermek számára. Ha nyugodt és biztonságos a légköre és jól érzi magát ebben a környezetben, akkor sokkal jobban tud kibontakozni és nyitottabb lesz az új dolgok befogadására. Az óvodai környezet természetesen formálja a gyermek személyiségét érzelmein keresztül és olyan ráhatásokkal, amely segíti, hogy megfelelő élményeket szerezzen. Ezeket a megfelelő óvodai környezettel és a megfelelő feltételekkel lehet

megteremteni. Mivel ez a második legnagyobb lehetőség a kisgyermek formálására, így nagyon fontos, hogy ezek a jó körülmények meg legyenek teremtve és a gyermek jól érezze magát az óvodában (Perlai, 2014).

Az értékrend kialakítása is elengedhetetlen a gyermek megfelelő személyiségének, és egy „jó” ember kifejléséhez. A pedagógus feladata, hogy a gyermek óvodai léte során minél több értéket beleépítsen a gyermek életébe, szokásaiba. Minden gyermekben találjon valami értéket, amely kibontakoztatásra vár, és hozzáadjon plusz értékeket. Valamint a meglévő tulajdonságokat úgy formálja, hogy abból a lehető legjobb dolog váljon valóra mindenkiben az egyén alapján. Ezt az érték teremtést elvárja a társadalom a pedagógustól (Körmöci, 2007).

3.3 A környezet szerepe a nevelésben

A harmadik nagy szereplő a gyermek fejlődésében az a környezete, mind az óvodai, otthoni és az ezeken kívüli környezet, felnőttek gyermekek, ismerősök, idegenek összessége.

„A gyermek abból okul leginkább, amit maga lát, maga tapasztal és figyel, nem pedig attól lesz értelmes, ha elhiszi nevelője magyarázatát” (Körmöci, 2018, 51).

A szociális tanulás azt jelenti, hogy a gyermek a környezetéből jövő erkölcsi értékeket automatikusan átveszi. A lényeg, hogy jó környezetben legyen, mert akkor nagyon könnyen meg tud erősödni nála a helyes magatartás, és ha már nincs is ott az a modell, akitől ezt látja, akkor is jelen van a megtanult viselkedésforma. Ha viszont a helytelent tapasztalja a környezetében, akkor az a kihívás, hogy annak hogyan lehet kiküszöbölni az elsajátítását vagy már a meglévő hatását esetleg. Ez egy nehéz feladat, mivel a gyermekek nagyon könnyen eltanulnak egymástól mindent és sajnos nem csak a jó viselkedést. Ez óvodában nagyon tapasztalható (Perlai, 2014).

A társas kapcsolatok megléte nagyon sokat számít a gyermeknek. Nélkülük nem is tudja kialakítani a saját értékrendjét. Mindig kell valaki, akivel összehasonlítja a viselkedését és így el tudja dönteni, hogy mi a jó és mi a rossz viselkedés. A gyermekekkel való kapcsolataiban találkozik többféle viselkedésformával és azok közül eldönti, hogy azt követi-e, beépíti-e a saját cselekedeteibe vagy sem és ezek a fajta különböző cselekedetek érdekesek lehetnek számára és lehet, hogy amiatt kezdi el ő is használni, mert érdekesnek tartja és nem gondolt rá eddig, hogy így is lehet egy bizonyos cselekedetet végezni (Perlai, 2014).

A kisgyermekkorban nagy szerepe van annak, hogy milyen környezetben nevelkedik a gyermek, milyen értékrendszert, tudást kap, milyen képességeket sajátít el. Ebben a korban még

nagyon könnyen magába szív mindent, mind a felnőttektől kapott tudást, mind pedig a társaitól átvett szokásokat, szerepeket. Emiatt nagyon fontos, hogy milyen az a környezet, amiben nevelkedik. Nagyon nagy hatással van még a felnőttekre is, de a gyermekekre még jobban a környezet, amiben él, mivel ők még nem tudják kiszűrni, hogy mi a jó hatás és mi nem, ezért minden sokkal erősebben befolyásolja, ami körül veszi őket. Ezért fontos, hogy jó személyek, példaképek vegyék körül.

4. Óvodai vallásos nevelés

Az óvodáskorú gyermek az őt körülvevő környezeten keresztül tapasztal és szív magába bizonyos információkat, szokásokat. És ha a mindennapokban találkozik a vallásos szemlélettel, akkor azt nagyon könnyen elsajátítja. Az óvodában is fontosak a vallásos ünnepek megünneplése az ő szintjükön, életkori sajátosságok és a fejlődési, korbeli különbségeik figyelembevételével. A programok hossza ne legyen túl hosszú, hogy ne unják azt, és ne teherként kezeljék, hanem lelkesen vegyenek rajta részt. Ezeket a vallásos ceremóniákat beépíthetjük a mindennapi napirendjükbe (Sz.n., 2020).

Fontosak a mindennapi vallásos ceremóniák is, mert azokat megszokják és a napjuk részévé válik, az ünnepek pedig azért, mert azok különleges nem mindennapi események, melyeket nagy izgalommal várhatnak és készülhetnek rájuk előre (Sz.n., 2020).

A következő részben egy ilyen vallásos szemléletű óvoda bemutatása következik, ahol a vallásosság behálózza a gyermekek neveltetését. A Krisna-tudatos nevelésnél az általános emberi értékek felett álló értékeket helyezük az előtérbe, mégpedig Isten megismerését és a hozzá való eljutás művészetét. Isten áll a középpontban és a legtöbb tevékenységet próbáljuk vele összekötni, olyan formában, ami a gyermekek számára is izgalmas. Mind az elméletét, mind a gyakorlati alkalmazását megismerik és ha ilyen nevelést kapnak, akkor nagy eséllyel legalább a szívükben lesz örökre, és különböző mértékben gyakorolni fogják. Ezt fogom most bemutatni különböző megközelítésből. Említeni fogom az így elsajátított értékeket, a napirendet, a saját pedagógiai program különlegességeit és különböző alkalmazott módszereket.

5. A Krisna-tudatú óvoda bemutatása

Röviden bemutatom a Krisna-völgyi óvoda történetét. A választott kutatási módszerem az interjú volt, melyet segítségül használtam a téma feldolgozásához. Az interjú egy olyan kutatási módszer, amely munka és időigényes. A folyamat úgy zajlik, hogy először egy körülbelül fél-órás személyes beszélgetés elején az interjúkészítő beleegyezését kéri az interjú alanytól a hang rögzítéséhez. Majd miután megtörtént a beszélgetés, az interjúkészítő lejegyzi az elhangzottakat, majd eldönti, hogy a kvalitatív vagy a kvantitatív adatelemzési módot választja. Ez nagyjában függ a megkérdezettek számától. A kutató dolga, hogy kitalálja azokat a szempontokat, melyek szerint elemezni tudja az interjúkat. A válaszok közlésének többféle módja van. Lehet szó szerint leírni az egész választ, valamint lehet abból idézni is. Az interjúkérdések alapján is csoportosíthatjuk az interjú típusokat. Lehet strukturált, vagyis megadott kérdések alapján, lehet félig strukturált, vagy strukturálatlan (Csíkos, 2020).

Három személyt kérdeztem meg és a félig strukturált módszert választottam. Volt egy pár megadott kérdés minden riport alanyánál, de kissé eltértünk a kérdésektől az interjú alatt.

2012-ben kezdte, 6-18 gyermek járt oda azóta. Családi napközivel kezdődött, ami ugyanezt jelentette mint egy óvoda, sok játék, foglalkozás, Krisnával kapcsolatos feladatok, barkácsolás, mese-vers. A vaisnava naptár határozta meg a tematikát. Az akkreditálás muszáj volt, mivel 5 évesen nem lehetett családi napközibe járni már, ezért, ha akarták folytatni az óvodai nevelést, muszáj volt az akkreditálás. Át kellett alakítani, hogy megfeleljen az óvodai épület a követelményeknek. Ez 2013-ban történt, ekkor lett akkreditálva. 14 férőhelyes az óvoda, 1 csoport van. Ebben az időszakban kidolgozták a hivatalos dokumentumokat és kerestek megfelelő szakembereket. Az óvoda épülete ugyanaz, a játszótér folyamatosan változik, újul. Nagyon sok a részidős pedagógus, ezért többen vannak, mint a hivatalos elvárás. 1 hat órás, 2 négy órás dajka, 2 négy órás óvodapedagógus. Előtte is hasonló volt a személyi feltétel, habár most a legtöbb a pedagógus (Szecskő Szilvia, 2024: Az óvoda kezdeti éve, 2024.01.22.)

2003-ban jött Krisna-völgybe, akkor már működött az óvoda. 4 gyermek volt, 2004-ben kezdett el gyerekekre vigyázni, családokhoz járt, otthonokba. Megszűnt az óvoda, mert elment az előző óvónő. 2004-ben megkérték, hogy kezdjen el ő egy óvit, az iskola épületének tornateremében, valamint még mindig családoknál folyt az óvoda. Később megint átkerült az iskolába az óvoda, az iskola egyik termébe. Ez 2007-ig folyt így, akkor 3 gyerek elment iskolába és megint megszűnt az óvoda. 2010-ben megkapták a mostani óvoda épületét, ebben az évben elvégezte a CSANA tanfolyamot, hivatalossá vált családi napközi lett, mivel nem volt kötelező az óvodába

járás. A gyermekek létszáma 3-6 között volt. Ő volt egyedül pedagógus. 2011-ben kezdte a tanító szakot, félidőben dolgozott már csak az óvodában, és félidőben tanítóként. 2012 februárban hagyta abba, akkor vette át a jelenlegi óvodavezető, ő pedig tanított az iskolában. Jelenleg iskolaigazgató (Madarász Gáborné, 2024: Az óvoda kezdeti évei, 2024.02.20.).

2011-től, 2021-ig dolgozott itt. Amikor elkezdett dolgozni még családi napköziként működött az óvoda, elvégezte a CSANA tanfolyamot, és CSANA vezetőjeként dolgozott egy évig, amíg akkreditálták az óvodát (3 éves kortól kötelező lett az óvodába járás, ezért kellett akkreditálni.) Előtte is megfeleltek egy óvoda feltételeinek. Ekkor dajka lett, mellette volt még egy dajka és egy óvónő. A gyermekek létszáma ebben az időszakban 5 és 18 között változott. Ebben a tíz évben az óvoda épülete állandó volt, az udvar változott. 2021-ben ideiglenesen elköltözött, ezért hagyta abba ezt a munkát (Csendes Ádámné, 2024: Az óvoda kezdeti évei, 2024.03.07.)

Az óvoda Pedagógiai Programjában az áll az óvoda kialakulásáról, hogy két családi napközis csoporttal kezdődött a gyermekek óvodai nevelése. Mivel a gyermekek létszáma növekedett, évi 5-8 gyermek született a közösségben, ezért szükségesnek látták a bővítést, így alakult ki a hivatalos óvodai intézmény. Az óvoda épülete 220 nm-es épület, 1 csoportszobával, fürdővel, konyhával és előtérrel. Hozzá tartozik egy udvari játszótér. Az eszközöket folyamatosan bővítik, korszerűsítik (Madarász, 2022).

A Pedagógiai Program csak röviden beszél az óvoda kezdetéről. Megemlíti, hogy családi napközivel kezdődött, ezt az interjúkban is hallhattuk. Leírja az okát az óvoda kialakulásának. A tárgyi feltételeket kicsit részletesebben kifejti, amelyről az interjúkban nem annyira volt szó.

A Pedagógiai Program óvodai létszámról és évszámokról nem beszél, valamint az óvoda akkreditálását is csak röviden említi meg. Amiről még az interjúalanyoktól többet tudhattunk meg mint a dokumentumból, az a személyi feltétele az óvodának. A riportalanyok részletesen elmondták, hogy mikor mennyi pedagógus dolgozott éppen az óvodában.

Azért választottam az interjú módszerét az óvoda bemutatásához, mert ez egy egyedi óvoda, és szerettem volna, ha az óvodapedagógusoktól személyesen hallom a tapasztalatukat ennek az óvodának a kialakulásáról. Véleményem szerint így szereztem meg róla a legtöbb információt hiteles módon. Magyarországon csak egy Krisna-tudatú óvoda van, emiatt csak kevés személyt tudtam megkérdezni.

6. Hagyományos védikus nevelés kisgyermekkorban

A védikus tradicionális nevelés sok mindenben eltér a nyugati oktatási rendszertől, valamint az otthoni neveléstől is. Először csak a fiúk jártak iskolába, a lányok pedig otthon megtanultak minden olyan dolgot az anyukájuktól, ami később egy háztartáshoz szükséges volt. Ebből következik az a nagy eltérés, hogy a nők minden esetben otthon voltak és nem dolgoztak, csak a házi munkákat látták el, így sokkal több idejük volt a gyermekekre. Nagyon sokat foglalkoztak velük és a gyermekeikkel együtt csináltak minden házi munkát, korán bevonták őket. Ennek több előnye is van, az egyik, hogy megtanulnak minden olyan praktikus dolgot, amire később szükségük lesz, valamint meg is kedvelik ezeket a dolgokat, és nem lesznek lusták. Például a lányok megtanultak mosni, főzni, háztartást vezetni (ezeket mind gépek nélkül természetesen), különböző művészeteket, mint festés, agyagozás, zene stb. A fiúk pedig tehenet fejni, földet művelni, harcművészeteket stb. Inkább ezeken a gyakorlatias tárgyakon, képességeken volt a hangsúly és nem a sok elméleti tudáson. Ezeket már akár nagyon kis korban elkezdték. A szentírásokat tanulmányozták már egészen kicsi korban, mert olyankor még nagyon fogékony az agy, és igen hatékony ilyenkor megtölteni mindenféle hasznos témával, ami a lelki történeteket, verseket, dalokat jelentette (Bhakti, 2000).

A védikus időkben a gyermekek elmentek a lelki tanítómesterük házába és ott a gurujuktól tanultak meg mindenféle tudományt. Krisna maga is gyermekkorában elment guruja ásrámájába¹, aki átadta neki a Védák² sokrétű tudományát. Megtanult mindenféle művészetet, mint az éneklés, hadtudomány, olvasás, pszichológia, sőt még olyan nagyon különleges művészeteket is megtanultak, mint virágkötés vagy rejtvénykészítés. Ezeken kívül még számtalan képességet elsajátítottak. Követendő példát adott abban is Krisna, hogy egy hiteles tanítótól kell megszerezni a tudást, ezért ő is egy lelki tanítómester tanítványa lett. (A.C. Bhaktivedanta, 2004.)

Ardzsunának³, a legkiválóbb íjásznak, Drona⁴ volt a mestere. Tőle tanulta meg az íjászat tudományát. Ardzsuna hatalmas tisztelettel, figyelemmel követte mindig guruja utasítását és így elégedetté tette őt és emiatt megkapta az áldását. Megáldotta, hogy ő lesz a világ legkiválóbb íjásza és neki adta az ehhez szükséges eszközöket és képességet (Krishna, 2008).

---

¹ a tanító háza, ahol tanulnak a diákok

² India legősibb szentírásai

³ Mahabharata történetében szereplő hős, aki hatalmas harcos volt és győzedelmeskedett a gonosz felett

⁴ harcművészet oktató, Ardzsuna tanára

Láthatjuk, hogy mekkora szerepe volt a gyermekek életében a gurunak, milyen sok mindent tőle kaptak. A kapcsolatuk nagyon szép volt, a gyermekek nagyon tisztelettudóak voltak velük szemben, ők pedig szeretettel viszonyoztak.

Egy másik nagy eltérés a mai modern neveléshez képest a nagy család, több generáció élt együtt. Ez is befolyásolta a gyermekek felnövést, sokkal jobban, könnyebben szocializálódtak, és önzetlenségre tanították őket.

Amit elkerülhetetlen megemlíteni még, hogy Isten-tudatúak voltak és a gyermekeiket is abban a szellemben nevelték, hogy Isten az életük részét képezte, mivel ő teremtett mindent és tőle kapnak mindent. Mivel a család összes felnőtt tagja úgy kezdte a napot, hogy vagy a templomba látogatott el vagy pedig az otthoni oltár előtt mutattak be imádatot, a gyermekek is részt tudtak venni. Minden háztartásban volt egy oltár, ami azt jelenti, hogy Isten jelen volt a házukban és Őt teljes személyként kezelték, mint a Legfelsőbb Úr. Imádták minden nap, és a gyermekek is ilyen szellemben nevelkedtek. Megtanulták már kis korban Isten imádatát és a létezését sem vonták kétségbe (Bhakti, 2000).

6.1 Az Óvodai nevelés országos alapprogram és a Krisna tudatú nevelési program összehasonlítása

Az ÓNOAP olyan alapelveket fogalmaz meg az elején, amelyben a gyermeki személyiség fontosságát és a vele való viszonyulást fejt ki. Kimondja, hogy a család az elsődleges színtér a gyermek életében, így a család kötelessége és joga a gyermek nevelése, az óvodának ebben csak kiegészítő, esetleg hátránycsökkentő szerepe van. A család az elsődleges befolyásoló környezet és az óvodában ehhez csak hozzá lehet tenni, de nem lehet megváltoztatni, azt ami otthon folyik a családban (ÓNOAP, 2012).

Egy másik alapelvben az áll, hogy a gyermeknek jogai vannak és azokat tiszteletben kell tartani. Fontos a gyermekképzés meghatározása, ami pedig az emberi személyiségből indul ki, aki egy fejlődő individuum, pedagógiai és pszichológiai szempontból közelíti meg egyszerre. A fejlődését nagyban befolyásolja a genetika, valamint a spontán és tervszerű környezeti hatások. Ezek ellenére minden gyermeknek próbálja biztosítani a megfelelő testi, lelki szükségleteit egy szeretetteljes légkörben (ÓNOAP, 2012).

A gyermekközpontúság az egyik fő szempontja, célja a gyermek sokoldalú, harmonikus fejlődésének, amit a legjobb körülmények szolgáltatásával lehet biztosítani. A használt módszerek

mindig figyelembe veszik a gyermek személyiségét, melyet elfogadás, tisztelet és szeretet övez. Fontos az alapvető emberi jogok tiszteletben tartása és az alapvető szabadság biztosítása. Az ÓNOAP erre nagy hangsúlyt fektet. Leírja az óvodai nevelés általános feladatait három pontban, mely magában foglalja az egészséges életmódot, az érzelmi, erkölcsi közösségi nevelést, valamint az anyanyelvi és értelmi nevelést (ÓNOAP, 2012).

Az egészséges életmód különböző részleteit fejt ki, hogy hogyan tudjuk az óvodában biztosítani a gyermekek egészségét, ami természetesen nagyon fontos, ezért erre nagy hangsúlyt fektet az Alapprogram. És ebben a korban már nem csak a pedagógusok feladata, hogy ezt biztosítsák a gyermekeknek, hanem erre neveljék is őket, hogy ők hogyan tudnak maguk egészségesek lenni (ÓNOAP, 2012).

Ami egy szintén nagyon fontos tényező az egészségen kívül, a gyermek érzelmi állapota, amit pedig befolyásol az óvodai légkör, a társas kapcsolatai. Ezért nagyon fontos, hogy jó élményeket szerezzen az óvodában, és szeretetteljes légkör vegye körül (ÓNOAP, 2012).

Az anyanyelvi és értelmi fejlesztés minden foglalkozást átsző, ezért ez is kiemelt szerepet kap az Alapprogramban. Majd még beszél a tárgyi-és személyi feltételekről, a különböző foglalkozás típusokról, legelőször a játékról, mint a gyermekek fő tevékenységéről. A napirend biztosítása is kiemelt szempont, hiszen fontos, hogy a gyermeknek legyen egy állandóság biztosítva a mindennapjaiban (ÓNOAP, 2012).

A végén pedig leírja, hogy milyen jellemzői vannak a gyermekeknek az óvodáskor végére. Három területet említ meg, amelyben elég érettnek kell lennie ahhoz, hogy iskolába léphessen: testileg, lelkileg és szociálisan (ÓNOAP, 2012).

Az óvodában lehet készíteni saját pedagógiai programot, mely összhangban áll az Alapprogrammal. Ezt minden óvoda eldöntheti, hogy készít egy sajátot, vagy átvesz egy kész óvodai nevelési programot. Az általam bemutatott óvodának van egy saját pedagógiai programja.

Az alapelvek és a célok nagyban megegyeznek az ÓNOAP-pal. Az óvodakép és a nevelési célok kiegészülnek a Krisna-tudatos szemléletmóddal. Az óvoda Krisna-tudatos légköre azt a célt szolgálja, hogy megalapozza a Krisna-tudatos értékeket a gyermekek mindennapi életében a különböző foglalkozásokon keresztül. Az erkölcsi nevelésnek nagyon nagy szerepe van, mivel az általános illemszabályokon túl a gyermekek megismerik a Krisna-tudatos kultúra szabályait és a vallás mélyebb értelmébe is betekintést kapnak (Madarászné, 2022).

Az egészség védelme részletesen ki van fejtve, hogy ez milyen tevékenységeken keresztül valósul meg. Ilyenek például a mozgás, gondozás, levegőzés, egészséges táplálkozás. Ebben az

óvodában kiemelt a vegetáriánus táplálkozás. Nagy hangsúlyt fektet a környezet védelmére, környezettudatosságra, főleg mivel egy öko-farmon lévő óvodáról van szó. Ezért fontos, hogy megtanítsuk a gyermekeknek hogyan vigyázzanak a környezetükre, emiatt a külső világ tevékeny megismerése nagy szerepet kap. Cél egy környezetbarát szemléletmód kialakítása. Nagyon sok pontban fejt ki, hogy milyen konkrét módokon valósítjuk meg az óvodában (Madarászné, 2022).

Beszél arról, hogy a gyermekeket milyen tényezők befolyásolják. Kiemeli a családot, mint elsődleges színtere a gyermek nevelésének. Valamint leírja, hogy mennyire fontos a közösségbe való beilleszkedéshez a képességek elsajátítása, ami magában foglalja a szociális és az erkölcsi nevelést. Itt megemlíti a szokáskialakítás fontosságát. Az erkölcsi normákba pedig beletartozik a társak elfogadása és a velük való megfelelő viszonyulás és kommunikáció, melyek által csökkentheti az önközpontúságot. Ez nagy előnyére válik mind a lelki, mind az anyagi életben. Ezek a pontok mind nagyon hasonlóak az ÓNOAP leírásához, csak részletesebben fejt ki (Madarászné, 2022).

Felsorolja az óvodában megtartott ünnepeket, melyek közül sok saját egyházi Krisna tudatos ünnepség és, hogy ezeknek mi a szerepük a vallásos nevelésben (Madarászné, 2022).

A tevékenységformák fajtáit is kielemezi a pedagógiai program és ezeknek a szerepét. Az elsődleges a játék, amelynél részletesen kifejti, a játéktevékenység célját, feltételeit, támogatásának módjait. Ehhez hasonló még az ének-zene, az anyanyelvi fejlesztés, a mozgás és még sok más tevékenység. Mindegyiknek részletesen kifejti a szerepüket, céljukat és a pedagógiai feladatokat velük kapcsolatban, mert mindegyik egyformán fontos az óvodai nevelésben. Ez szintén nagyban megegyezik az ÓNOAP-pal (Madarászné, 2022).

A napi és hetirendet bemutatja, amelyben nagy hangsúlyt fektet a mozgásra. A napirend az elég hasonló egy általános működésű óvodához, csak minden később kezdődik. Ennek az az oka, hogy a gyermekek részt tudjanak venni a templomi reggeli szertartáson a szülőkkel, valamint az óvodában a nap is vallásos énekkel és oltárnyitással indul. Ez egy nagyon fontos egyedisége a napirendnek. A személyi és tárgyi feltételeket is taglalja, valamint az óvoda kapcsolatrendszerét, a szülőkkel való kapcsolattartás formáit és más intézményekkel is. Ezek a pontok is szinte megegyeznek az ÓNOAP-pal (Madarászné, 2022).

6.1.2 Alkalmazott módszereink

Manapság nagyon lecsökkent a spirituális, lelki értékeknek a szerepe és sajnos természetesen nem is száll nagyon tovább a következő generációkra, ami azt jelenti, hogy a következő generációknak már még kevésbé lesz jelen a spiritualitás. Egyre jobban már csak az anyagi tudásra van igény látszólag, de itt éppen az a lényeg, hogy a gyermekeknek szeretnék valami többet adni, mert így kapnak egy felsőbbrendű dolgot is az életükben, amivel felnőnek és később eldönthetik, hogy szeretnék e vele élni vagy sem (Karikó, 2018).

A Krisna-tudatban arra tanítjuk a gyermekeket, hogy tiszteljék a felnőtteket, tanáraikat, szülőket. Ez a tisztelet egy alapelv, aminek mindenképpen jelen kell lennie a Krisna-tudatos oktatásban. A gyerekek egymás között is szeretettel és elfogadással viselkedjenek, fontos, hogy ha esetleg konfliktusba keverednek egymással, azt megtanulják szépen kezelni, vagy a felnőtt segítségét kérni, de semmiképp ne erőszakkal oldják azt meg (Madarászné, 2022).

Ezeknek az értékeknek az átadása az egyik célja a nevelésnek, de nem mindegy hogy ez hogyan, milyen módszerrel történik. Lehet csak egyénileg is, hogy csak egy személytől kapja, valamint egységesen, hogy egy nagyobb csoport, közösségtől jön az értékrendszer. Természetesen az egységes közvetítési módszer sokkal hatékonyabb. A pedagógusnak úgy kell átadni ezeket, hogy segítséget nyújt az életben való eligazodásban. Ami még sokat segít az átadásban, ha ő maga is nagyban hisz benne, hogy ezek az értékek igazán hasznosak és fontosak az életben, különben nem hiteles és azt a gyermekek is megérzik, ha valaki nem a teljes szívéből ad nekik valamit (Kalmár, 2017).

A legjobb az, hogy amit tanulnak azt magukévá tudják tenni és nem csak ismerik a szabályokat. Ne csak azért kövessék őket mert kell, hanem amikor már olyan korban vannak, hogy képesek megérteni az okát bizonyos cselekedeteknek, akkor azt magyarázzuk is el nekik. Habár, ha már egyszer megszokja a tevékenységek végzését, akkor onnantól kezdve már nagy eséllyel folytatja is, megszokásból, de a legjobb, ha érti is a lényegét. Ilyen módon teljes szívvel-lélekkel tudja azt végezni (Bagdy, 2004).

A szemléltetés is nagyon hasznos. Sokszor szóban nem annyira érthető valami akárhányszor is elmagyarázzák. De ha bemutatják a gyerekeknek gyakorlatban, vagy valamilyen eszköz segítségével, az úgy sokkal jobban érthető. Így van ez még a felnőttekkel is, nem beszélve a gyermekekről. Még Isten is szemléltetve tanít minket a sákramentumokkal (Körpöly, 2004).

A szocializáció szempontjából meghatározó, hogy közös tevékenységeket végezzenek a gyermekek és általa a gyermek elsajátítja a szociális és erkölcsi értékeket, amelyhez persze elengedhetetlen a pedagógus jó mintája. Által nagyon sokat tanul a gyermek, ha látja a felnőttek példáját. Az érzelmi biztonság, megfelelő légkör is nagyon fontos eleme annak, hogy a gyermek nyitott és befogadó legyen bármire. És ezt a gyermeki nyitottságot, kíváncsiságot kihasználva is könnyebb átadni az értékeket, mivel ő még rácsodálkozik a világra, könnyen befogad új ismereteket (ÓNOAP, 2012).

Szokások kialakítása az óvodában nagy jelentőséggel bír. Ez egy általános módszer, amit a gyerekeknél nagyon jól lehet használni arra, hogy ha bizonyos dolgokat megszoknak, akkor azt automatikusan fogják csinálni, és ezáltal ha ezek berögződnek bennük, akkor megtanulják a helyes viselkedést bizonyos helyzetekben ami nagyon nagy hasznukra válik később is. A következő módszerek segítik a szokások kialakítását:

- a szokás fontosságának kifejezése, kéréssel, felszólítással, személyes példaadással
- a helyes magatartás értékelése
- a helyes cselekvéshez való szükséges körülmények megteremtése
- a helytelen magatartás megakadályozása

Ezek mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a helyes magatartási formák kialakuljanak és berögződjenek a gyermekben (Körmöci, 2018).

A Montessori és a Waldorf módszerek közül is alkalmazunk. A gyermek egyéni szükségleteit próbáljuk meg szem előtt tartani és azok alapján nevelni és fejleszteni őket. A gyermekek értékeinek felszínre hozása, az azokra való fókuszálás és azok fejlesztése. Ez nagyon hatékony módszer arra, ha szeretnénk, hogy a gyermekek azokon a területeken fejlődhessenek, amiben alpból tehetségesek és így azokra nagyobb hangsúlyt fektetünk és támogatjuk bennük a kibontakozásukat (Kovács-Bakosi, 1999).

Mindig figyelni kell, hogy milyen hatást vált ki a gyermekekben az általunk használt pedagógiai módszer, mivel nem mindegy, hogy kinél mit alkalmazunk. Lehet, hogy ugyanaz a módszer nagyon jól működik az egyik gyermeknél, de nagyon nem válik be a másiknál. Szóval a neveléssel tudatos hatást keltünk a gyermekekben, de nagyon kell rá figyelni, hogy a megfelelő kívánt hatást érzük el vele, és ne pedig az ellenkezőjét. Ha pedig egy módszer nem működik, akkor változtatni kell és ki kell próbálni másikat (Körmöci, 2007).

A gyermekek különbségeihez kell alkalmazkodni. Ez azért fontos, mert ha nem vesszük figyelembe a korukat, képességeiket és kis felnőttként kezeljük őket, akkor az rossz hatást válthat ki

náluk, lehet épp az ellenkezőjét a kívánt eredménynek. De a gyermekek gyermekeként való kezelése nagy hasznára válik a gyermeknek, mivel nem éri őt trauma, ami később kihat a felnőttkorára (Kalmár, 2017).

A Krisna tudatos, lelki értékeket úgy kell közvetíteni, hogy azok beépüljenek az óvodai mindennapokba. Ezek legtöbbször burkoltan, de folyamatosan jelen vannak a foglalkozásokban, fejlesztik a gyermekeket. Érzelmileg és szociálisan, valamint képességfejlesztést is belevonva fejlesztenek. A kultúra átadással, a környezet megismerése alapján megismerik az örök emberi értékeket. Hiszen tapasztalatszerzéssel is megláthatják, hogy mik az igazi értékek. Az óvodapedagógus figyelembe veszi az otthoni értékeket, kultúrát, ami a Krisna-tudatos óvodában mindenkinél egységesen ugyanazok az értékek otthon (Madarászné, 2022).

A Krisna-völgyi óvodában nyitottak vagyunk új módszerekre, az innováció folyamata itt is jelen van. A pedagógusok nem ragaszkodnak egy fajta módszerhez, hanem készek mindig újat tanulni vagy pedig az általuk kitalált bevált módszereket használják. Rendszeres kapcsolatban vannak a Pedagógiai Oktatási Központtal (POK), melytől folyamatosan kapnak hírleveleket, melyek szakmai módszertani ajánlásokat tartalmaznak és azokat gyakorlatba ültetve alkalmazzák is. Valamint az általuk kínált továbbképzéseken vesznek részt és ezáltal is szakmailag képezik magukat és naprakészek a módszerek terén. A bázisintézménnyel kapcsolatban vannak és más óvodák nyílt napjaira járnak, hogy azáltal is tágíthassák a tudásukat. Persze szakmai könyveket is tanulmányoznak és alkalmaznak. Amire nagy hangsúly van fektetve, hogy az értékek maradnak, ugyanazok, mint korábban, azok nem változnak, viszont azok átadása más. Minden korban másak a gyerekek, különböző generációk számára máshogy kell átadni ugyanazokat az értékeket, és ezzel semmi gond nincs, csak nekünk kell rá nyitottnak lenni és kreatívnak, hogy hogyan lehet ezt véghez vinni a jelenlegi generációnál, hogyan lehet a kor kihívásainak megfelelni (Madarászné, 2024.03.11.)

A legfontosabb dolog, hogy megértsük, hogy Isten örök szolgálói vagyunk. Isten elérése, szolgálata a célunk és, hogy visszatérhessünk eredeti otthonunkba. Ehhez ki kell fejlesztenünk a megfelelő tulajdonságokat (alázat, türelem, béketűrés, kedvesség stb.) Ez a test pedig mulandó és másik testet fogunk kapni a halál után a vágyunk és a karmánk szerint (A.C. Bhaktivedanta, 1983).

Ez az alapvető filozófia, amit már kis korban megismertetünk a gyermekekkel, különböző módszereken keresztül (mesék, beszélgetések, versek, játékok stb.). Lehet, hogy még nem értik meg teljesen, de hallanak róla és így idővel megérik bennük. Az értékek, a tudás az állandó, mivel a

vallás az Istentől jön, melyet megkapunk a szentírásokon keresztül, de a módszerek lehetnek eltérőek. Korosztálynak megfelelően, egyéni érdeklődéshez, képességhez alkalmazkodva ismertetjük meg ezeket a gyermekekkel a saját szintjükön.

6.1.3 Krisna- tudatos project az óvodában

Most bemutatom egy példán keresztül, hogy milyen fajta Krisna-tudatos foglalkozásokon keresztül ismerkednek meg és sajátítják el a gyermekek az eddig bemutatott értékeket. Egy hosszabb foglalkozást terveztem nekik, melyet ugyanúgy az óvodai fejlesztési területek alapján állítottam össze, csak Krisna-tudatos tartalmakkal kiegészülve.

Reggel miután megérkeztek a gyermekek oltárnyitással kezdtük a napot. Van saját kis óvodai oltárunk. Az oltárnyitás része az általános napirendnek is. Különbféle vallásos dalokat éneklünk el, tánccal és hangszerekkel kísérve, majd leülünk az oltár előtt és rövid imákat mondunk Isten tiszteletére. Minden dal, ima szanszkrit szövegű. A gyermekek nagyon jól ismerik mindet, mivel a templomban is ezeket szoktuk, csak itt rövidített formában.

A foglalkozás első része a mesélés volt, melyet bábozással egybe kötöttem. Természetesen egy Krisnáról szóló történetet bábokkal játszottam el (Krisna Vrindávanban mesekönyv, Brahmá elrabolja a teheneket). Az előadást végig nagy csodálattal nézték, habár már jól ismerték a történetet. A végén ők is eljátszották a mesét a bábokkal. Majd a bábokkal kérdéseket tettem fel nekik a történettel kapcsolatban melyekre válaszoltak.

1. ábra: A gyerekek élvezettel nézik a bábéladást (forrás: saját kép)

Ezután egy rövid szünet következett, kaptak kicsit enni, inni, mosdóba mentek.

Miután visszajöttek a csoportszobába, találtak egy nagy lapot, amelyen meg volt rajzolva egy nagy kép, a történet egyik jelenete (a tehénpásztorok keresik a teheneket, akiket ellopott Brahmá), nekik pedig azt ki kellett festeni, mindenkinek egy szereplőt. A szereplők neveit talalós kérdések alapján kapták meg, aki amelyik szereplőt kitalálta a talalós kérdésben, azt kellett kifestenie. Majd még az is volt a feladat, hogy készítsenek neki egy keretet. Előre rá volt rajzolva, hogy mivel kell majd csinálniuk (virágok, levelek, bogyók), nekik meg össze kellett gyűjteniük a megadott fajta terméseket.

A szobában eldugtam kis színes csomagokat, amelyben különböző fajta növények voltak. Párban kellett megkeresniük egy ilyen kis csomagot, majd megszámozták, hogy hány darab van benne a különböző virágokból, levelekből és azt kellett kint az udvaron gyűjteni. Előtte megbeszéltük, hogy melyik növénynek mi a neve.

2. ábra: Növények szedése a képkeret elkészítéséhez (forrás: saját kép)

Egy rövid szünet után összegyűjtötték a növényeket, kihoztam a kifestett képet és kint az udvaron felragasztották a növényeket, elkészítették a kép keretét. Majd amikor kész lett, megcsodáltuk a közös képet és kitéttük a falra. Énekeltünk egy Krisnával kapcsolatos dalt közösen a legvégén. Így fejeztük be a projectünket.

3. ábra: Virágok felragasztása a megfestett képre (forrás: saját kép)

7. Krisna-tudat a kis korban (a kisgyermekkor jelentősége)

A gyermek életében az első három év nagyon meghatározó, ilyenkor kezdődnek el a társas kapcsolatai, személyisége jelentősen formálódik, a körülmények nagyban befolyásolják, főleg a családi helyzete. Így ezek megalapozzák a kapcsolatát a világgal. Könnyen formálható a természet, mindenki hoz magával egy alaptermészetet, de könnyen lehet még rajta változtatni, így ezt ki lehet használni a jó személyiség kialakításához. Persze, nagyon sok tényező befolyásolja ennek alakulását, de legkönnyebben formálni a kis korban lehet (Margatics, 2009).

A gyermek számára nincsenek megmagyarázhatatlan dolgok. Amikről nincsen információja, tudása, azokat saját gondolataival kipótolja, így megmagyarázza magának a világban történeteket. Ezért nagyon jó, ha ilyenkor minél több mindenről hiteles információt kap, mert nagyon befogadóképes, kíváncsi és az intelligenciája nagyon éles (Margatics, 2009).

Az erkölcsös viselkedés is ilyenkor kialakulóban van már, amiben nagy szerepet játszik az önkontroll funkciója. Ez a kontroll lehet pozitív és negatív is, amikor tudja, hogy valami helyes vagy helytelen. Először a negatív alakul ki. A környezetével való kapcsolata határozza meg, ami ha megfelelő, akkor nagyon jól kialakul benne az egészséges önkontroll (Margatics, 2009).

3 éves korban a gyermekek többsége az óvodában egy teljesen új helyzettel találkozik. Az óvodában a szülőktől kissé elszakadnak és rajtuk kívül kialakítanak új szoros kapcsolatokat a pedagógusokkal és más kisgyerekekkel. Ez az új kihívás a gyermek életében. Attól függ, hogy

hogyan tudja meglépni, hogy milyen volt a korai kötődése a szülei felé. Akinek biztos kötődése volt, ő gyorsan beszokik és aktív lesz a csoportban, akinek pedig nem volt egy biztos kötődése, neki sokkal nehezebb lesz és visszahúzódó lesz a társas helyzetekben (Margatics, 2009).

A gyermeki személyiség kialakulása nagyban az első hat évben történik, ez a hat év van legnagyobb befolyással a későbbi életére. Emiatt fontos, hogy vallási nevelésben részesüljön ebben az időszakban, hogy később össze tudjon hasonlítani az élete során tapasztaltakat azzal, amit gyermekkorában megszerzett és tudni fogja, hogy mi a helyes és helytelen. (Fenyvesiné, 1991).

A gyermekekben nehezen érzékelhető még a lelki tudásra irányuló szükségletük, pedig jelen van bennük, de nem érdeklődnek iránta még maguktól. Az óvodapedagógusnak az a feladata, hogy ezt az igényt észrevegye és kielégítse már fiatalkorban (Körmöci, 2018).

„A gyermekeknek nagyon fontos, hogy kivel társulnak. A Tarzan is a majmok által volt nevelve ezért úgy viselkedett mint a majmok. Ezért, ha jó társulást és nevelést kapnak a gyermekek, akkor jó eredmény lesz, jó felnőttekké válnak, ha rossz társulást, akkor pedig rosszakká” (Srila Prabhupada, előadás, 1971.10.5., Kalkutta, In Aruddha, 2012.)

Kis korban akármilyen mintát lát a gyermek, átveszi azt. Hogyha ezek a példák, akiktől tanul a gyermek megfelelő, akkor ez egy jó irányt adhat az egész életére vonatkozóan. Azt mondják, hogy mindent, amire szükségünk van az életben nagyjából megtanulunk az első 5 évben, mivel ebben az időszakban annyi benyomás éri ilyenkor az embert, amik nagyon könnyen bevésődnek és egy életre benne maradnak. Nem probléma, ha később nem ezt az utat választják (Krisna-tudat), de ha az első 5 évben meg volt alapozva egy nagyon erős társaság és megfelelő minta, akkor kialakult bennük az az erős megszokás, szabályrendszer, benyomások, melyek öt idővel visszaterelik erre az útra, még ha közben el is tér másfelé (Aruddha, 2012).

Nagyon fontos, hogy otthon legyen egy olyan erős Krisna-tudatos benyomás és minta, amiben teljesen le vannak foglalva mindenféle ezzel kapcsolatos tevékenységekkel és ezáltal tanulnak is, élményeket is szereznek és benyomást a későbbi életükre, és ezek segítségével gyorsabban tudnak fejlődni mind lelkileg, szellemileg és fizikailag (Aruddha, 2012).

A Krisna-tudatban nagyon fontos a Krisna-tudatú oktatás kis korban már, mivel, ha korán a filozófiára tanítják a gyermekeket akkor szívükben megszilárdul a hit és nagyon kevés az esély arra, hogy az anyagi dolgok később túlságosan megzavarják őket (A.C. Bhaktivedanta, 1995).

A Srimad Bhagavatamban⁵ olyan példák találhatóak, melyekben kisgyermekesek elkezdtek korán gyakorolni a lelki vallásos életet, azt nagyon komolyan vették, és így már nagyon korán egy magas fejlett szintet értek el.

Prahláda Maharája⁶ az anyja méhében már hallotta a szentírások tanításait és ez nagy hatást gyakorolt rá. Nagyon kis korban elkezdte ezeket még jobban tanulni és alkalmazni, később az osztálytársait is erre tanította. Az apja nem volt hívő, ezért ellenséges volt a fiával szemben, de Prahlád annyira erős volt a hitében, hogy ez nem akadályozta meg. Dhruva⁷ pedig egy király fia volt, aki nagy birodalomra vágyott, de az apjától nem kapta meg, ezért Istenhez fordult és komolyan vette a lelki életet és így el is érte rövid időn belül amire vágyott, de mellette nagy lelki erőre és tudásra tett szert, amelyet később sokkal nagyobbra értékelt, mint a birodalmat (A.C. Bhaktivedanta, 1995).

Ezekből a példákban láthatjuk, hogy a gyermekek korai képzése és oktatása milyen nagy befolyással bír. A vallásosság, ha jelen van már ilyenkor, akkor az egy olyan mély hitté tud kialakulni, amit ha elsajátít az ember, az egész életére egy nagyon nagy támaszt, erőt, biztonságot adhat neki. Ezáltal megismerik a filozófiát, értékeket kapnak és a képességeik is fejlődnek, és persze nem utolsósorban élvezetes is számukra.

8. Saját tapasztalataim

Az általános óvodai működés bemutatása nagyon nagy rálátást adott nekem, hogy milyen komplex is igazából az óvodai nevelés. Nagyon szerteágazó téma és ezért próbáltam kiemelni az általam bemutatott óvodához kapcsolódó részeket az általános nevelés nagy témakörén belül. Kifejezetten az összehasonlítás rész arra világított rá, hogy mennyire megegyezik a kettő, csak kiegészül a Krisna-tudatú óvoda.

Az én saját tapasztalatom a Krisna-tudatú óvodában, hogy itt a gyermekek egy olyan erős alapot kapnak az élethez, amely az egész életükben elkíséri őket. Kapnak egy magasabb rendű célt, aminek az elérése nem egy könnyű folyamat, de ezért is nagyon jó minél korábban elkezdni.

---

⁵ Az egyik fő szentírásunk, a legfontosabb Veda, amely Krisnáról és az ő inkarnációiról szól

⁶ Egy kisfiú, akinek hatalmas hite volt Istenben már gyerekkorában is, Isten személyesen megnyilvánult előtte, félig oroszlán félig ember formájában. Srimad Bhagavatamnak fontos szereplője

⁷ Egy gyermek, aki példa az eltökéltségre, gyerekkorában eldöntötte, hogy ő királyságot szeretne, ezért nagy lemondásokba kezdett, de helyette találkozott Krisnával. Srimad Bhagavatamnak fontos szereplője

Én úgy látom, ha a gyermekek ebben nőnek fel, annyira természetes lesz a számukra a Krisna-tudat gyakorlása, hogy később, ha nem is döntenek a vallás gyakorlása mellett, de a szokások berögződését és a tudást nagyon nehéz kitörölni belőlük. Én magam is ilyen nevelést kaptam, és nagyon jó emlékeim vannak, kifejezetten az óvodából is.

Amit még nagyon fontosnak látok a nevelésben általánosságban, az az, hogy ha a szülők és a pedagógusok megegyező értékeket akarnak átadni, ez lehet bármilyen, vallásos, emberi, erkölcsi, akkor a kettő közös ereje nagyon jelentős és a gyermek sokkal könnyebben elsajátítja így.

Az állami fenntartású óvodát is jobban megismertem gyakorlataim során, és így láthattam a gyakorlatban is a két fajta óvoda működését. Nekem mindkettő tetszik. A Krisna-tudatú óvodában nagyon fontosnak tartom a vallásos szemléletmódot és tapasztalom ennek hatásait a gyermekekre. A mindennapokban láthatjuk, ahogy olyan megjegyzéseket tesznek bizonyos helyzetekben, amit épp a Krisna-tudatról tanítottunk nekik és ők azt megjegyezték. Ilyenkor látszódik a nevelés hatása, hogy ezt mennyire magukba szívják. A mintaadás jelentőségét mindkettő óvodában láthattam. Az állami fenntartású óvodában, amit tanítanak erkölcsi emberi értékeket, azt ők maguk is gyakorolják. A gyermekeket nagyon szépen tanítják a megfelelő viselkedésre és a szokás-szabályrendszerre és ezért tetszett mivel láttam, hogy így a gyermekek viselkedése hogyan fejlődik. Valamint nagyon nagy hangsúlyt fektetnek természetesen a képességeik fejlődésére, változatos tevékenységeken keresztül. Nagyon tapasztalt mentorom volt, így rengeteget tanulhattam tőle.

9. Összegzés

A dolgozatom nagy része az általános óvodai jellemzőket fejt ki, hogy hogyan működik egy óvoda általában. Az általános nevelésen belül egyből fókuszáltam azokra a nevelési területekre, melyek fontosak a bemutatott óvoda szempontjából, ami főként a vallásosság és az erkölcsi értékek átadása, valamint a környezettudatosság. Ezek a témák behálózták a dolgozatom egészét, mivel ez az óvodának a különlegessége, és persze kifejezetten a Krisna-tudatú vallás. Ezért kitértem arra is, hogy pontosan mit is takar a Krisna-tudat filozófiája, milyenek a tradicionális védikus értékek, melyeket próbálunk még megtartani a 21. században, valamint gyakorlati példát is adtam hozzá, hogy milyen módokon adjuk mindezt át. Azonban az alapja ennek az óvodának teljesen ugyanaz, mint bármelyik másik óvodának, csak kiegészül egy különböző Istentudatú szemlélettel.

Amit még én személy szerint fontosnak találok és ezért kiemeltem, az a gyermekekre gyakorolt hatások és ezeknek az ereje a kis korban. Próbáltam több oldalról megközelíteni a fontosságát annak, hogy amilyen benyomások érik a gyermekeket kis korban, azoknak mekkora hatásuk lesz egész későbbi életükre. Ezért nagyon fontos, hogy ilyenkor megkapjanak minden értékes tudást és képességeket, melyhez nyúlhatnak majd később. Ezeknek a jelentőségét mutattam be és az ehhez használt módszereket, vagyis azt, hogy hogyan lehet legjobban átadni ezt a vallásos szemléletet, mind gyakorlatban, mind elméletben.

Miután összehasonlítottam az állami fenntartású és Krisna-tudatú óvodai működést, azt tudom mondani, hogy nagyban megegyezik a kettő. Az általános működésük és az alapelveik azonosak, azonban ami a nagy különbség, az a szemléletmód, erkölcsi és vallásos nevelés, melynek fontos szerepe van a Krisnás óvodai nevelésben.

Felhasznált irodalom

- A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupada (1983): Bhagavad Gita, as it is. China, Bhaktivedanta book trust
- A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupada(1995): Srimad Bhagavatam 4th canto, Bhaktivedanta book trust, Juhu. Mumbai
- A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupada(1995): Srimad Bhagavatam 7th canto, Bhaktivedanta book trust, Juhu. Mumbai
- A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupada (2003): Krisna könyv. China, Bhaktivedanta book trust
- Aruddha devi dasi(2012): Homeschooling Krihna's children. USA, Second Avane Books
- Bagdy Emőke (2004): A családi szocializáció és személyiségzavarok. Budapest, Nemzeti Tankönyv kiadó
- Bhakti Vikash swami (2000): Bepillantás India hagyományos életébe. Somogyvámos Krisna-völgy, Lál kiadó
- Bicsák Zsanett Ágnes (2011): A Hegeli nevelésszermű, in: Neveléstörténet 1-2. szám
- Csíkó Csaba (2020): A neveléstudomány kutatómódszertanának az alapjai. Budapest, ELTE Tanító- és Óvóképző Karának dékánja
- Doba László (2008): A környezetismeret módszertana 1., Kaposvár, K.n.
- Doba László (2019): Természetismeret 1. Kaposvár, K.n.
- Fenyvesiné Unatényi Magdolna (1991): A vallási nevelést az óvodában kell elkezdni, in: Új Nógrád, 1991.09.17./ 218.szám
- Fináczy Ernő (1995): Elméleti pedagógia. Budapest, K.n.
- Fogassy Judit (2004): „Engedjétek hozzám a gyermekeket!” in: Új ember, 2004.09.12/ 37. (2926.) szám
- Ilyés Imréné (1990): Vissza az értékekhez, in: Határszél, 1990. január-június (2. évfolyam, 1990.02.16. /7. szám
- Kalmár Sándor (2017): A nevelés szerepe az egészséges magatartás kialakításában és az önpusztító magatartás megelőzésében. Budapest, Medicina
- Karikó Sándor (2018): Család-érték- nevelés. Szeged. Szegedi Egyetemi kiadó, Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó (SZEK, JGYFK)
- Kovács György- Bakosi Éva (1999): Óvodapedagógia (2. kötet) Óvodai tanulás= játékos tanulás. Debrecen, K.n.

- Kovátsné dr. Németh Mária (2001): Neveléstan. Pécs, Comenius Bt.
- Körmöci Katalin (2007): A gyermek szükségleteire épített tanulás. Miskolc, Fabula Humán szolgáltató
- Körmöci Katalin (2018): A személyes bánásmód kézikönyve. Sprint Kiadó
- Körpöly Kálmán (2004):Az áldott orvos közelében, in: Reformátusok lapja, 2004.02.01. /5. szám
- Krishna Dharma (2008):Mahabharata. Canada, Torchlight Publishing
- Madarász Gáborné, 2022, Pedagógiai Program, Srí Prahláda Gimnázium, Általános Iskola és Óvoda
- Margatics Ferenc (2009): A szülői mesterség iskolája. Budapest, Scolar
- Mérei Ferenc, V. Binét Ágnes (2006): Gyermeklélektan. Budapest, Medicina
- Óvodai nevelés országos alapprogram, 2012, 2023.11.26.
- Perlai Rezsőné (2014): Erkölcsi nevelés az óvodában. Budapest, Flaccus
- Ranschburg Jenő (2014): Én és a másik. Budapest, Saxum Kiadó Kft.
- Rudolf Steiner (2001): A nevelés művészetének szellemi-lelki alapjai. Budapest, Genius
- Szenczi Árpád (2004): Nevelés-lélektani alapkérdések. Budapest, Eötvös József Könyvkiadó
- Szerző nélkül (2020):3-6 éves korú gyermekek vallásos és erkölcsi nevelésének ajánlott éves terve, Budapest, K.n.
- Szerző nélkül (2000): Lelki beszélgetések óvodások számára, in: Keresztény élet, 2000.03.05./10. szám
- Szerző nélkül (2007): Az ünnepek, egyházi ünnepek, hagyományok megélésének lehetőségei a katolikus óvodákban, Budapest, K.n.
- Zrinszky László (2002): Neveléstudomány. Budapest, Műszaki könyvkiadó

Mellékletek

1. melléklet: Interjúkérdések

- Mettől meddig dolgozott ebben az oviban?
- Hány gyermek járt az oviba átlagosan?
- Hol volt az óvoda épülete?
- Akkreditálva volt-e már az óvoda, ha nem mi volt?
- Hány óvónő és dajka volt?
- Miért váltott azóta, ha már nem óvónő?

2. melléklet: Az Országos Nevelési Alapprogram és a bemutatott óvoda saját pedagógiai programjának összehasonlítása táblázatban:

1. táblázat

(forrás: Az ÓNOAP, 2012 és a Sri Prahláda Óvoda pedagógiai programja, 2022 alapján)

Szemponatok	ÓNAP	Saját pedagógiai program
Alapelvek:	A gyermeki személyiség kibontakozása, szeretetteljes gondoskodás és védelem. Az elsődleges nevelési szintér a család. A gyermekek egyenlő esélyeinek megteremtése.	Megegyezik az ÓNAP alapelveivel. Kiegészül a gyermekek Krisna-tudatos szellemben való nevelésével.
Gyermekkép, óvodakép:	A gyermekközpontú szemléletmódból indul ki, melyben a gyermeki személyiség kibontakozásának segítése a cél egy szeretetteljes légkörben. Az elsődleges nevelési szintér a család. Az óvodában elfogadás, szeretet és derű veszi körül a gyermekeket, ahol a gyermeki	A gyermekek szívesen járnak óvodába, tisztelettudóak a felnőttekkel, megfelelő a viselkedéskultúrájuk a korukhoz képest. Megfelelően tudnak kommunikálni. A természetet szeretik és védik. Melegséget sugárzó óvodai környezet, gyermekek és szülők elfogadása, tisztelete jellemzi. Krisna-tudatos tartalmakkal felkészíti a gyermekeket az életre.

	szükségletekről gondoskodnak valamint képességeiket életkorhoz alkalmazkodva fejlesztik.	
A nevelés feladatrendszer:	<p>Általános feladatok:</p> <ul style="list-style-type: none"> -egészséges életmód -érzelmi, erkölcsi közösségi nevelés -anyanyelvi és értelmi fejlesztés <p>Ezeket részletesen leírja.</p>	<p>tanulási képességek, kompetenciák elsajátítása, felkészítés az iskolára.</p> <p>Krisna-tudatos lelki nevelést kapjanak.</p> <p>Környezettudatosság megalapozása, mivel az kapcsolatban van az egészséges étellel. Gyermek lelki egészsége is fontos.</p> <p>Egészséges életmód területeinek a kifejtése. Táplálkozás vegetáriánus. Környezet védelmének megtanításán nagy hangsúly van. Erkölcsi nevelésben kiemelkedő az Istentudat tanítása és a Krisna-tudatú illemszabályok elsajátítása.</p>
Óvodai élet tevékenységformái, óvodapedagógus feladatai:	<p>Játék mint elsődleges tevékenység</p> <p>Verselés, mesélés</p> <p>Ének, zene, énekes játékok</p> <p>Rajzolás, festés</p> <p>Mozgás</p> <p>Külső világ tevékeny megismerése</p> <p>Munkajellegű tevékenységek</p>	<p>Nagyon részletesen kifejti az összes tevékenységformát, korosztályonként is felbontja. Valamint leírja a sikerkritériumokat és a célokat. A kultúraátadás témakörével kiegészül, amit a verselés-meséléssel kapcsol össze, mivel az a legjobb módja.</p>
Személyi és tárgyi feltételek:	<p>A középpontban a gyermek, Az óvodapedagógus szerepe, a nem pedagógusok munkája legyen összhangban. Sajátos nevelésű gyermekekhez szakemberek hozzájárulása.</p>	<p>Óvodapedagógusok jellemzői: nyitottak új módszerekre, rendszeresen képzik magukat. Elfogadás, hitelesség, empátia jellemzi őket. A beosztás és a létszám leírása is szerepel.</p>

	Tárgyak biztonságosak, megfelelő méretűek és darabszámúak. Tegye lehetővé a mozgás-és játéki igényüket.	A tárgyi feltételek megfelelnek az ÓNAP leírásával kiegészítve a speciális eszközök listájával.
Az óvoda kapcsolatrendszer:	<p>Szoros kapcsolat a családdal, figyelembe véve a jellemzőiket, szokásaikat.</p> <p>Kapcsolat azokkal az intézményekkel, melyek fontos szerepet töltenek be a gyermek életében az óvodai élete előtt, közben, után (pl: bölcsődék, szakszolgálat, iskola, egészségügyi intézmények)</p> <p>Nemzetiségi gyermekeknél nemzetiségi önkormányzatokkal is.</p>	<p>Szülőkkel való kapcsolattartás formái</p> <p>Intézmények listája, melyekkel kapcsolatot tart:</p> <p>Srí Prahláda Gimnázium, Általános Iskola és Óvoda (testnevelés)</p> <p>Krisna-völgyi könyvtár (anyanyelvi nevelés)</p> <p>Krisna-völgyi Botanikus kert, Krisna-völgyi Tehénnvédelmi Központ (környezeti nevelés)</p> <p>Pedagógiai szak és szakmai Szolgáltatók</p> <p>Somogy Megyei Kormányhivatal</p> <p>Környékbeli óvodák</p> <p>Egészségügyi szervek, gyermekvédelmi intézetek</p>
Az óvodai élet megszervezése: Napirend, heti-rend	<p>Napirend és hetirend kialakításának jellemzői, szerepe: folytonos, rugalmas, alkalmazkodik a gyermekekhez, biztonságot teremt.</p> <p>Gondozás folyamán a kapcsolat alakul a gyermek és a pedagógus között, valamint az önállóság kialakul a gyermekben. A fejlődés nyomonkövetése kötelező a dokumentumok töltésével.</p>	Bemutatja ebben az óvodában a heti és a napirendet, amely magában foglalja a vallással kapcsolatos tevékenységeket.

3. melléklet: Project terv

Az óvodapedagógus neve: Englberger Tulaszi

Csoport: osztatlan életkorú – középső és nagycsoportosok

Tevékenységi forma: komplex foglalkozás

A tevékenység előzménye: előző mese elmesélése

A tevékenység témája: Krisnás mese feldolgozása

Nevelési feladatok: együttműködés, türelem, segítőkészség, társas kapcsolatok, fegyelmezett-ség, önuralom, erkölcsi értékek megismerése a meséből

Képesség- és készségfejlesztés: anyanyelvi képesség, beszédértés, szókincsbővítés, logikai gondolkodás, problémamegoldás, koncentráció, éneklési készség, nagymozgás, finommoto-rika, kézügyesség, kreativitás

Alkalmazott módszerek: ismétlés, új tanulása, gyakorlása, ellenőrzés, értékelés

Eszközök: bábok, bábszínház, nagy vastag lap, festék, ecsetek, kis színes csomagok termé-ekkel, levelekkel, virágokkal, ragasztó

3. táblázat: foglalkozás tervezet

(forrás: saját munka)

A fejlesztő tevékenység felépítése, a foglal-kozás menete	A fejlesztés módszerei, foglalkoztatási for-mák, eszközök, megjegyzések
1. Szervezési feladatok Berendeztem a termet és előkészítettem a bábokat és a bábszínházat	terem berendezése és eszközök előkészí-tése a későbbi zavartalan előadás lefolyásá-hoz
2. Motiváció Terem közepén van egy nagy kupac lete-rítve, bábok letakarva, megkérdem „mi lehet ez alatt?” Gyermek tippelnek majd kitarják Dramatikus mozdulattal kinyitottam a báb-színházat és megkérdem, hogy „ki sze-retne részt venni ma egy nagy kalandban?”	Figyelem felkeltése, megfelelő motiváltság elérése. A titok feltárása izgalomba hozza a gyerekeket

<p>3.Megvalósítás</p> <p>Mese bemutatása: Brahmá elrabolja a teheneket</p> <p>Bevezetés: Krisna és a barátai legeltették a teheneket, miközben játszottak.</p> <p>Bonyodalom: Egy idő után észrevették, hogy nincsenek a közelben a tehenek.</p> <p>Kibontakozás: El kezdtek keresni őket, közben messzire kóboroltak és Brahmá aki elrabolta a teheneket, gondolta megtréfálja Krisnát és ellopja a tehénpásztorokat is.</p> <p>Tetőpont: Krisna észrevette, hogy a tehénpásztorok is hiányoznak.</p> <p>Megoldás: Kiterjesztette magát az ő alakjaikban és úgy ment haza a szülőkhöz. Majd Brahmá rájött, hogy nem tudta becsapni Krisnát és visszaadta a fiúkat és a teheneket és bocsánatot kért Krisnától.</p> <p>Gyerekek bábokkal játszanak, eljátszák a mesét újra. Utána kérdezek a meséből a szereplők hangján a bábokkal játékosan, aki a legnehezebb kérdésre válaszol, az lesz a fogó a következő dalosjátékban.</p> <p>szünet: ivás, evés, mosdó</p> <p>Nagy lapon kép festése , előtte találókérdés a szereplő nevéhez személyreszabottan. „Szerinted ki lehet a következő személy: Sötétszínű a teste, szereti a teheneket, barátai megijedtek, mivel a borjak elvesztek?”</p> <p>Képkeret készítés- kiscsomag keresése (megadott számú termékek) „keressetek</p>	<p>A történet mesélése szövegfonatikai eszközökkel</p> <p>tiszta, érthető beszéd</p> <p>hangok hallatása</p> <p>élményszerű előadásmód</p> <p>figyelek a mese tagolására</p> <p>érzelmeikre hatást keltek hangos- halk beszéd váltakozással, érzelmeket erősen kifejezem előadásomban</p> <p>mese feldolgozása kérdésekkel, játékkal, énekkel</p> <p>kép festése, különböző nehézségű szereplőt kell kifestenie mindenkinek, a képességeikhez megfelelően</p>
--	---

<p>színes kis batyukat és utána meg olyat ami benne van!”</p> <p>Kimegyünk az udvarra és gyűjtünk terméseket „Ti menjetek és keressetek annyi százszorszépet, ahány a ti batyutokban van! Hogy is hívják ezt a növényt?”</p> <p>Képketretre ráragasztani az összes gyűjtött levelet, virágot.</p>	<p>motiváltság fenntartása kincskeresővel, páros feladat, együttműködés és önuralom gyakorlása</p> <p>nagymozgás a termések megszerzéséhez</p> <p>matematikai ismeretek, számolás</p> <p>különböző növények felismerése, megtanulása</p> <p>differentiálás: nehezebb növény keresése a nagyobbaknak, ismertebb a kisebbeknek.</p> <p>ragasztás finommotorika fejlesztése</p>
<p>4.Tevékenység lezárása</p> <p>Az elkészített mű közös megcsodálása kiragasztása a falra, beszélgetés a foglalkozásról „kinek mi tetszett a legjobban, hogy tetszett ez a kaland nektek, mi volt benne a legjobb?”</p>	<p>közös élmény megbeszélése, közösségi érzés fejlesztése</p>

4. melléklet: Nyilatkozatok

NYILATKOZAT

szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Medina Englberger Tulaszi

A Hallgató Neptun kódja: DINY8D

A dolgozat címe: A Krisna-tudatú és az állami fenntartású óvodák összehasonlítása

A megjelenés éve: 2024.

A konzulens intézetének neve: Neveléstudományi Intézet

A konzulens tanszékének a neve: Gyermeknevelési Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 2024. év 04. hó 15. nap

Hallgató aláírása

NYILATKOZAT

Medina Englberger Tulaszi (név) (hallgató Neptun azonosítója: DINY8D) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: 2024. év 04. hó 15. nap

belső konzulens

---

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő aláhúzendő.

³ A megfelelő aláhúzendő.